

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

До захисту допустити:

Завідувач кафедри, к.політ.н., доцент

_____ **О. Л. Гільченко**

« ____ » _____ **2021 р.**

«ПАРТІЙНА СИСТЕМА ТАЙЛАНДУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ»

Кваліфікаційна робота

здобувача вищої освіти другого
(магістерського) рівня вищої освіти освітньо-
професійної програми «Політологія.
Політична аналітика та експертиза»

Сапарова Миколи Олексійовича

Науковий керівник: Пахоменко С. П., к.і.н.,
доцент кафедри політології та
міжнародних відносин

Рецензент: Фесенко М. В., д.політ.н.,
провідний науковий співробітник відділу
трансатлантичних досліджень Державної
установи «Інститут всесвітньої історії НАН
України»

Кваліфікаційна робота захищена

з оцінкою _____

Секретар ЕК _____

« ____ » _____ 2021 р.

Маріуполь – 2021

ЗМІСТ

Вступ.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	8
1.1. Понятійно-категоріальний апарат дослідження.....	8
1.2. Стан наукової розробки, джерельна база та методи дослідження.....	19
РОЗДІЛ 2. ФАКТОРИ СТАНОВЛЕННЯ ПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ СУЧАСНОГО КОРОЛІВСТВА ТАЇЛАНД	30
2.1. Характерні риси соціально-економічні розвитку Королівства Таїланд	30
2.2. Трансформація нормативно-правової бази діяльності тайських партій	41
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ В КОРОЛІВСТВІ ТАЇЛАНД НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	56
3.1. Основні політичні конфігурації в тайській партійній системі ...	56
3.2. Парламентські вибори 2019 року: умови проведення, результати та наслідки	66
ВИСНОВКИ	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	85

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасний розвиток світової спільноти характеризується неухильним зростанням значення азійського регіону у всіх світових процесах. Важливим гравцем в азійському регіоні на сьогодні виступає інтеграційне об'єднання АСЕАН, яке включає до свого складу країни Південно-Східної Азії, у тому числі і Королівство Таїланд. Не дивлячись на спільне історичне минуле, схожі проблеми та виклики, що стоять перед цими країнами, кожна з них є унікальною та специфічною.

Сучасне Королівство Таїланд являється провідним гравцем в регіоні, демонструє доволі високі темпи економічного зростання та все активніше виказує претензії щодо отримання в найближчому майбутньому статусу економічно розвинутої країни. При цьому, всі ці позитивні зрушення відбулися на фоні політичної нестабільності.

Визначальними характеристиками політичної сфери Таїланду на межі тисячоліть були поляризація політичного життя, значний вплив з одного боку політичних сил, за якими стоять великі капітали, з іншого - прихильників конституційної монархії, які спиралися на силу армії. Військові перевороти для Таїланду стали традицією. Починаючи з проголошення в країні конституційної монархії у 1932 році і до сьогодні військові захоплювати владу 19 разів. Цікавим є той факт, що підтримують військових саме представники демократичних роялістських сил Таїланду (перш за все, найстаріша політична сила країни - Демократична партія).

Військові перевороти супроводжуються традиційним переглядом Конституції та реформами у партійній та виборчій системі, метою яких є попередження в майбутньому виникнення тих негативних явищ у політичній сфері, для протидії яким і здійснювався військовий переворот. Останній раз армія прийшла до влади в Таїланді у 2014 році і конституційні реформи,

проведені після цього, мали наслідком виникнення якісно нових явищ та тенденцій у партійній сфері, які проявили себе як під час, так і після парламентських виборів 2019 року: нові лінії поляризації, якісно нові політичні сили різної ідеологічної спрямованості, нові методи впливу на виборців тощо.

Все це є свідчення нового етапу трансформації в партійній сфері Королівства Таїланд, який розгортається прямо зараз, тому наше дослідження являється своєчасним та актуальним. Крім того, враховуючи певні аналогії у розвитку партійної системи Таїланду та України, вивчення тайського досвіду може бути нам корисним в практичному плані.

Мета та завдання дослідження. *Метою* дослідження був комплексний аналіз партійної системи Королівства Таїланд та тих трансформаційних процесів, які відбуваються у ній на сучасному етапі.. Відповідно до мети перед автором були поставлені наступні *завдання*:

- проаналізувати підходи до вивчення проблем партійних систем, понятійно-категоріальний апарат;
- вивчити рівень наукової розробки, джерельну базу дослідження та методологію дослідження;
- розглянути особливості соціального-економічного розвитку Королівства Таїланд як фактору становлення сучасної партійної системи;
- охарактеризувати особливості трансформації нормативно-правової бази діяльності тайських партій;
- дослідити політичні конфігурації, характерні для сучасної тайської партійної системи, та основні політичні сили;
- проаналізувати особливості проведення, результати та наслідки парламентських виборів 2019 року для подальшої трансформації партійної системи Королівства Таїланд.

Об'єктом дослідження виступає партійна система Королівства Таїланд.

Предметом вивчення особливості трансформаційних процесів в партійній системі Королівства Таїланд на сучасному етапі.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період з 1997 року і до сьогодні. Обрання нижньою межею дослідження 1997 року обумовлено тим, що саме тоді була прийнята Конституція 1997 року, яка в черговий раз змінила виборчу систему в країні та створила умови для приходу та зосередження всієї повноти влади в руках представників великого капіталу - партії Таксіна Чинавата «Тай Рак Тай». Саме у цей час в тайському суспільстві формується та поляризація, яка буде визначати розвиток державних, партійних та політичних процесів в Таїланді у XXI столітті. Однак подекуди автор виходив за визначені хронологічні межі, що обумовлено необхідністю вивчення передумов розвитку партійної системи.

Під час нашого дослідження була проаналізована широка база наукових робіт. Перша група об'єднала дослідження присвячені теоретичним аспектам вивчення партій та партійних систем. Серед них роботи Е. Вятра [3], Ж. Кермонна [8], Г. Голосова [5], А. Кочеткова [10], В. Семененка [28], Г. Кітшелта [64], Л. Гонюкової [6], Г. Кітшелта [64], Д. Попкова [21], О. Глазунова [4], Е. Люттвак [13], І. Томчук [34], О. Меженскої [14], М. Требіна [35], А. Холмса [59], Н. Олафссона [75], Е. Лейкмана [12], Дж. Ламберта [12], Н. Ряскової [27], Р. Чупріна [38], Ю. Батисової [1], І. Кузнецова [1], Б. Мохончука [15].

Друга група охопила дослідження, присвячені особливостям соціально-економічного та нормативно-правового розвитку Королівства Таїланд. Серед них роботи Дж. Хайса [57], С. Джітсучона [87], Г. Нумнака [73]: К. Арчанун [41], С. Джонс [61], П. Пімді [61], М. Малісзевська [67], А. Матту [67], Д. ван дер Менсбруг [67], М. Асадуллах [43]; В. Лафитського [11], Л. Ефимової [11], А. Орлова [11], П. Таномсакчай [32].

Третя група зібрала роботи, присвячені особливостям розвитку політичних та партійних процесів в Королівстві Таїланд на різних історичних етапах: Н. Табчумпон [89], Д. Маккарго [89], У. Чіангсан [46],

М. Монтесано [70], П. Чачавалпонгпун [70], А. Чонгвілаіван [70], Дж. Сомбатпунсірі [86], О. Колдунової [9], О. Фомичової [36; 37], Н. Рогожиної [25].

Четверта група об'єднала роботи, присвячені аналізу особливостей, результатів та наслідків парламентських виборів 2019 року: Н. Сіріпан [83], К. Лерчуосакул [65], К. Аргуэльес [42], Дж. Аттадж [42], К. Галанг [42]; К. Тонсакулрунгруанг [95], Дж. Селвей [82], Н. Рогожиної [26], Ю. Масаюки [68].

Для вирішення поставлених перед нами наукових завдань ми використовували різні джерела, серед яких також можна виділити декілька груп. По першій групі ми віднесли документи, які визначають правові засади функціонування партійної системи Королівства Таїланд. Серед них конституції Королівства Таїланд («Конституція 1997 року» [49], «Конституція 2007 року» [50], «Конституція 2017 року» [51]), «Органічний закон про політичні партії» 2017 року [108], «Конституційний закон про призначення сенаторів» [52] та «Конституційний закон про вибори до Палати Представників» [48].

До другої групи відносяться джерела, які визначають концептуальні та ідеологічні засади діяльності основних політичних партій Таїланду (програми та концептуальні документи), а саме «Паланг Прачарат» [18], «Пхиа Тай» [19], «Майбутнє попереду» [17], Демократична партія [16].

Третя група джерела об'єднала офіційні доповіді та доклади державних інституцій Таїланду та міжнародних організацій. Це звіти Виборчої комісії Королівства Таїланд [99], джерела, розміщені на офіційних сайтах Парламенту Таїланду [106] та Кабінету Міністрів [103], офіційний доклад «Таїланд. Freedom House» міжнародної організації Freedom House [91], «Доклад Центрального банку Таїланду про особливості реалізації економічної стратегії «Таїланд 4.0» [90], «Національна стратегія розвитку Таїланду 2018-2037» [72], звіти Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD) щодо траєкторії економічного розвитку, інвестиційної

політики Таїланду [74; 93], офіційний доклад ЮНІСЕФ «Оцінка соціально-економічного впливу COVID-19 у Таїланді, жовтень 2020 року» [84].

Методи дослідження. В дослідженні використовувався системний підхід вивчення партійної системи Королівства Таїланд, яка аналізувалася через призму політичних, економічних, соціальних явищ та подій. Викладення матеріалу відбувалося відповідно до історичного та проблемного підходу. Для вирішення основних дослідницьких завдань використовувалися термінологічний аналіз, аналіз статистичних даних, моделювання, контент-аналіз, івент-аналіз тощо.

Наукова новизна. Вперше до української історіографії вводиться ряд джерел, які дають можливість дослідити особливості розвитку партійної системи Таїланду на сучасному етапі. Також були використані нові зарубіжні джерела (англійською та тайською мовами), які раніше не вивчалися в рамках досліджень, присвячених партійним системам.

Практичне значення. Матеріали й отримані результати можуть використовуватися в навчальному процесі при підготовці спецкурсів з партійних систем зарубіжних країн.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження були представлені у доповідях на всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Тенденції розвитку сучасної системи міжнародних відносин та світового політичного процесу» (м. Маріуполь, 2021 р.), Декада студентської науки 2021 (Маріуполь, 2021 р.).

Публікації. За темою кваліфікаційної роботи було опубліковано дві наукові праці.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Основний зміст роботи викладений на 84 сторінках. Список використаних джерел складається з 114 найменувань на 14 аркушах.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Понятійно-категоріальний апарат дослідження

В межах дослідження особливостей розвитку партійної системи Королівства Таїланд нам перш за все необхідно було визначитися з понятійно-категоріальним апаратом нашої розвідки. Серед ключових понятійних категорій нашої розвідки особливе місце займали наступні: «партійна система», «партія», «соціальний розкол», «військовий переворот», «виборча система».

Розглянувши основні теоретичні підходи до розуміння партійної системи, які на сьогодні існують в політологічній науці, ми визначити, що партійну систему можна розглядати через три складові: через електорат, як організацію, як систему.

При розгляді партійної системи через електорат, увага приділяється впливу окремої людини на партійні процеси. Системна стратегічна взаємодія між партіями передбачає, що принаймні деякі громадяни порівнюють кандидатів і партії на виборчі посади за деякими пропозиціями, які вони пропонують громадянам. Якщо всі громадяни утримуються від голосування, голосують випадковим чином або голосують на основі незмінних групових належностей, без урахування потенційних агентів, тоді не може бути системних процесів. Хоча б деякі виборці мають бути «раціональними споживачами інформації», чий стратегічні рішення (голосувати чи не голосувати, підтримати одного кандидата/партію чи іншого) залежать від очікуваної поведінки інших виборців та кандидатів на виборах, які пропонують виконувати свої обов'язки. представників в законодавчих і виконавчих органах влади [64].

Суб'єкти, що є кандидатами у виборчій політиці, повинні стратегічно діяти так, щоб врахувати переваги та стратегічні варіанти принаймні деяких виборців та конкурентів у їхньому власному виборі курсу дії. Прагнення політиків обрання чи переобрання на політичну посаду є базовою метою, які б інші цілі вони не переслідували. Цілі вищого порядку, які визначають правила гри, виступають обмеженнями, які не дають політикам стати просто абсолютно цинічними, а спрямовувати зусилля на колективні блага, які створюють державну політику [64].

Системні процеси в електоральних демократіях передбачають існування «виборчого ринку», на якому вибір електорату та політиків залежить один від одного. Між попитом і пропозицією має бути певний взаємозв'язок. У масових демократіях електорат та політики можуть ефективно діяти на виборчих ринках лише за допомогою посередницьких механізмів координації, які допомагають їм подолати проблеми колективних дій, полегшити потік інформації на ринку та спростити діапазон опцій послуг на основі щодо яких сторони можуть здійснювати прямі або непрямі контракти один з одним [64].

Політичні партії, як складові елементи партійної системи, можуть надавати певні послуги. При цьому під партією в даному контексті ми розуміємо набір політиків, які об'єднують ресурси, а не обов'язково бренд, який розмежовує партії в правовому та інституційному сенсі. Ефективною площадкою координації зусиль можуть виступати фракції всередині партійних організацій або коаліцій партій [54].

Партії виступають механізмом просування колективних дій та ідей, зменшуючи витрати виборців на збір інформації та витрати кандидатів на розповсюдження інформації напередодні виборів. Партії також певним чином вирішують проблему «соціального вибору», об'єднавши групу політиків з різними індивідуальними перевагами для досягнення єдиної колективної переваги («партійної програми»). Існує дуже небагато емпіричних прикладів існування демократії без політичних партій як

посередників у виборчому процесі (наприклад, Папуа-Нова Гвінея). Для більшості держав є характерним наявність партій, більшість з яких демонструють певну стійкість і здатність постійно координувати громадян і політиків, тобто відбувається інституалізація партійної системи [54].

Теорія партійної системи спрямована на передбачення стратегій конкурентів і виявлення рівноваги таких стратегій. Критичними елементами є кількість конкурентів та «валюта» конкуренції за підтримку виборців, а саме питання політики та пакети питань, які політики обіцяють ухвалити, щоб отримати виборчу підтримку. Демократична підзвітність діє опосередковано через час, що минув між виборами та проведенням політики; переваги та витрати під час реалізації політики, які отримують усі виборці, незалежно від того, чи підтримували вони переможців [64].

Теорії партійних систем зосереджуються на механізмах, які передбачають раціональне обмірковування, на відміну від афективних психологічних прив'язаностей, таких як партійна ідентифікація, ідентифікація виборця з об'єктивними рисами кандидатів (стать, етнічна приналежність) або особистими натхненними («харизматичними») якостями кандидата. Серед раціональних способів підзвітності розрізняємо непрямий і прямий обмін між виборцями та політиками. У непрямому політичному обміні громадяни віддають свій голос відповідно до моделі відповідальної партії. Обмін є непрямим, оскільки він включає в себе тривалий міжчасовий процес між виборцем, який надає голос, і політиком, який впроваджує і заходи, що розподіляють витрати на вигоду всім членам різних категорій виборців. Політики можуть мати лише загальне уявлення про те, де в суспільстві знаходяться їхні прихильники. Вони не в змозі точно визначити, відстежувати чи впроваджувати санкції по відношенню до своїх виборців. На відміну від цього непрямого «політичного» обміну, при прямому, цільовому, обміні окремі особи та невеликі групи виборців отримують негайне задоволення своїх потреб в обмін на свій голос або зазнають негативних наслідків у разі підтримки переможеного. Тут мова про подарунки або гроші,

роботу в державному секторі, державне житло, привілейований доступ до трансфертів соціальної політики, сприятливі регуляторні рішення тощо [64].

Загалом, у сучасній політологічній науці існують наступні основні підходи до визначення партійної системи. Дослідник Е. Вятр розглядав партійну систему як певну сукупність відносин між легально функціонуючими в певній державі політичними партіями, які представляються перш за все в суперництві та боротьбі за владу [3].

Ж. Кермонн вважав, що партійна система це політична конфігурація в державі, яка складається із сукупності незалежних елементів, зумовлена кількістю партій та їх параметрами [8].

Г. Голосов та А. Кочетков в якості партійної системи визначали особливості політичної системи суспільства в конкретній країні; сукупність усіх легальних і нелегальних політичних партій в державі: механізм взаємодії чи суперництва політичних організацій у боротьбі за отримання та реалізацію влади [5; 10].

За трактовкою дослідника Г. Каака, партійна система – це сукупність політичних сил, які представлені у парламенті (або хочуть бути у ньому представлені) відповідно до їх кількості, розмірів, структурі та політичних взаємовідносин. Особливістю підходу цього дослідника до розуміння партійної системи є те, що складовими партійної системи виступають не партії, а політичні сили. Умовою визнання політичної сили елементом партійної системи є її представлення в парламенті та на виборах. Партійні системи відрізняються за кількістю та особливостями партій, їх розмірами та структурою, відносинами між ними [28].

Цікавим є підхід до розуміння партійної системи Дж. Сарторі, який вважає, що партійна система виникає за наявності в державі (та представленні у владі) більш ніж однієї партії. Тобто, однопартійної системи на його думку просто не існує [81].

На думку деяких дослідників, розуміння категорії «партійна система» може змінюватися під впливом виборів та застосовуватися або в широкому,

або в вузькому розумінні. Для вузького підходу характерним є зацікавлення у кількості політичних партій, що здійснюють владу, особливості парламентської більшості, формування уряду та контроль за ним. Широкий підхід передбачає розуміння партійної системи як сукупності політичних партій, що характеризується певною внутрішньою структурою, логікою розвитку й місцем у політичній системі суспільства. Тобто, партійна система являється політичним інститутом, який характеризує політичну організацію суспільства. Його можна розглядати як відносини між партіями та державою, або як відносини партій з іншими елементами політичної системи [28].

Найбільш вдалим в межах нашого дослідження вбачається визначення партійної системи, дане дослідником В. Семенко, який трактував партійну систему як політичний простір, який складається з політичних партій, та упорядковану сукупність відносин партій між собою та іншими елементами політичної системи суспільства [28].

Аналіз партійних систем не виявляється можливим без розуміння того, що ж таке «політична партія». Трактуванням поняття та вивченням особливостей діяльності політичних партій займається такий напрямок політичної науки як партіологія.

В узагальненому вигляді можна виділити декілька основних підходів до розуміння поняття «партія». Відповідно до ліберальної концепції, якої дотримувалися Б.Констан, Б.Франклін, Д.Медісон, Й.Блунчлі, партія представляє собою групу людей, ідеологічно пов'язаних між собою. Марксисты, перш за все К.Маркс та Ф.Енгельс, вважали партію представником класів, з якими пов'язували їх виникнення та функціонування. Інституціональний підхід визначає партію як політичний інститут, що діє в політичній системі. Такої позиції дотримувалися Р.Міхельс, М.Острогорський, М.Дюверже, Дж.Сарторі. Цікавим вбачається також функціональний підхід до розуміння партії як асоціації, що мобілізують та активізують діяльність людей і є базою політичних лідерів, які здійснюють

управління державою. Його прихильниками були Р.Макридис, П.Меркл, С.Елдерсфельд [6].

Також проблема формування та діяльності партій часто розглядають в контексті формування владних режимів. Хоча владні режими на певному етапі історичного розвитку формувалися та діяли і без політичних партій, однак вже сьогодні партії як актори політичних процесів стають акторами створення, здійснення трансформації влади та владних структур. З цієї точки зору розглядаються стратегія і тактика політичних партій, досвід політичної боротьби, авторитет партійних вождів, участь партій у державному управлінні, співвідносяться функції партій і функції організації та управління в змістовному та операціональному планах [6].

Підсумовуючи все вище сказане, можна стверджувати, що політична партія - це політична організація, що має певну ідеологію, метою якої є боротьба, отримання та здійснення влади, для цього вона спрямовує свої зусилля на заручення підтримкою мас.

Під час дослідження для нас було важливим проаналізувати таке явище політичного та суспільного життя як «соціальний розкол», враховуючи той факт, що сучасний етап розвитку партійної системи Королівства Таїланд характеризується появою нових розколів за якими відбувається новий виток поляризації політичної системи.

В рамках аналізу партійних систем політична наука звертає увагу на існування ліній поділу, що проходять через кожне суспільство, породжені соціальними, політичними, економічними та культурними груповими інтересами та почуттями. Якщо такі поділи рис, належностей та поглядів є довговічними, то їх в політологічній науці називають «розколами», особливо якщо вони взаємно підсилюють один одного. Вони відокремлені від простих відмінностей, які позначають швидкоплинні групові розмежування та зазвичай пов'язані з вирішенням однієї проблеми. Розкол характеризується якостями соціального охоплення та замкнутості. Особи стикаються з значними бар'єрами для входження та виходу з соціальної чи політичної

категорії, крім того, мають справу з винагородами та санкціями, пов'язаними з членством. Лише деякі з цих розбіжностей коли-небудь перетворюються на колективні дії щодо зміни розподілу задоволення, не кажучи вже про дуже специфічну та складну форму партійної політики. Політична прірва з'являється там, де партії представляють різні сторони соціального розриву [64].

Одними з найвідоміших дослідників розколів в політичній сфері були С. Ліпсет та С. Роккан, які вважали, що відмінності між соціальними групами забезпечують потенційну основу для політичних конфліктів, створюючи одночасно проблемний простір політики і соціальну базу партій. С. Ліпсет і С. Роккан виділили чотири типи конфліктів, які здійснюють серйозний вплив на електоральну політику. Це конфлікт між центром і периферією, державою і церквою, містом і селом, власниками і робітниками. Кожний з них створює розкол у суспільстві, що визначає структурування підтримки партій і кандидатів [21].

Статистично, партійне відображення поділів можна виявити за допомогою методів факторного та дискримінантного аналізу, а також регресійного аналізу з вибором партії як залежною змінною, особливо за допомогою мультиноміальних логістичних моделей. Кількість соціальних розривів, які відображаються у партійній системі, може бути більшою, ніж кількість політичних розривів, якщо існує кілька посилюючих розривів, які охоплюють ті ж самі партійні альтернативи. Таким чином, якщо всі виборці робітничого класу також є світськими, а всі виборці неробочого класу є релігійними, не буде окремих релігійних та класових політичних розривів, навіть якщо партії співвідносять обидва питання з партійною системою. І навпаки, якщо членство в групах за соціальним розривом перетинає одне одного, то це породжує чисельні політичні розриви [21].

З точки зору політичної стратегії кандидатів, які прагнуть отримати посади та перемогу на виборах, мають значення не соціальні чи навіть партійні розриви, а лише мінімальний набір конкурентних розривів або

«конкурентних вимірів» у партійній системі. Багато політичних розбіжностей є скоріше питаннями політичної ідентифікації, а не конкуренції. У цьому випадку членство в групі передбачає схильність надавати перевагу партії, але не існує відкритого виборчого ринку, на якому виборці змінили б свій партійний вибір, якби конкуруючі партії змінювали свої заклики щодо даного політичного виміру. У випадку конкурентного виміру критична підгрупа раціональних виборців реагує на зміну виборчих закликів партій [64].

Існує певна тенденція до того, що поширення суспільних розбіжностей збільшує кількість політичних розбіжностей, а останні збільшують кількість конкурентних гравців, однак, співвідношення між кількістю партій і позиційними розривами в політиці є теоретично необґрунтованим та емпірично не перевіреном.

У багатьох випадках політичні партії зменшують кількість активних вимірів електоральної конкуренції лише до одного або двох позицій. При цьому партії не можуть просто вибирати питання та утримуватися від позицій щодо всього спектру важливих питань, за винятком тих випадків, коли це дуже невеликі нішеві партії. Це відбувається тому, що партійні політики обираються в територіальних округах, щоб представляти виборчі округи з невизначеного та необмеженого кола питань у законодавчих органах, де вони мають лише дуже обмежений контроль порядку денного, про що свідчить необхідність голосування за держбюджет, що охоплює широке коло питань [64].

Важливим структурним елементом, який безпосередньо впливає на розвиток партійної системи Таїланду, являються військові перевороти, які трапляються доволі часто та супроводжуються не лише змінами в політичних конфігураціях, але й в правових основах тайської держави (наприклад, прийняття нових конституцій після військових переворотів 2006 та 2014 року).

Взагалі, досягнення влади за допомогою застосування воєнної сили є однією з поширених форм. Вона може здійснюватися як за допомогою військових сил ззовні, так і шляхом їх використання в середині країни.

В політологічній науці існують різні підходи до визначення поняття «військовий переворот».

Перш за все, військовий переворот являється різновидом політичного перевороту, який передбачає збройний виступ військових проти політичної влади в країні [23, с.117]. Він являється способом, при чому одним з найефективніших, завоювання влади армією, майже єдиним засобом здійснення революції без опори на населення [20, с.84-85].

Дослідник О. Глазунов розуміє військовий переворот як форму насильницької зміни державної влади, у результаті якого остання переходить до представників збройних сил. Основними передумовами військового перевороту являються криза влади, невдоволення армії, наявність історичної традиції, корпоративний дух та традиції офіцерського корпусу [4, с.84-114].

Аналогічної думки щодо військових переворотів дотримується і Е.Люттвак, який визначає військовий переворот як збройний виступ військовослужбовців проти законної влади та уряду, спрямований на повалення цивільного режиму за допомогою військ та сили. Його метою є встановлення влади військ. Військовий переворот завжди є державним переворотом, оскільки при цьому відбувається незаконна зміна суб'єктів державної влади [13, с.283-299].

Найчастіше військові приходять до влади в тих країнах, де значна частина населення недооцінює ступінь загроз та характер обмежень, пов'язаних із приходом до влади військових. Зазвичай збройні сили виходять на авансцену політичного життя в умовах рівноваги протидіючих сил, що сформувалися в державі при слабкості державної влади. Причому політична активність армії завжди являється наслідком загострення протиріч у суспільстві й обумовлена прагненням та спробами розв'язати їх засобами збройного насильства [34].

Серед основних ознак військового перевороту можна виділити наступні: це завжди насильницький спосіб зміни державної влади, рушійною силою якого є військовослужбовці (армія або певна її частина), він спрямований на повалення цивільного режиму та зміну суб'єктів державної влади, на відміну від державного перевороту має політичний аспект (і всередині країни, і зовні), відбувається із використанням зброї, що призводить до людських жертв.

Таким чином, військовий переворот можна визначити як неконституційний, насильницький спосіб зміни державної влади, що призводить до відсторонення від влади цивільних осіб та встановлення диктатури військових, як засіб вирішення певних (нагальних) суспільно-політичних проблем або інтересів соціально значущого сегменту політики [14].

Однак не дивлячись на це, деякі сучасні дослідники намагаються аналізувати військовий переворот не виключно як негативне та протиправне явище, але й з позицій його потенційно позитивного впливу на суспільство.

Так дослідник М. Требін визначає військовий переворот як спробу армії вирішити проблеми суспільства, взявши на себе відповідальність за справи у країні» [35].

Існують різні приклади військових переворотів, які можна розглядати як акти соціальної справедливості. Загалом кажучи, це відбувається, коли військові повстають проти власної цивільної влади, на захист населення. Проте цього недостатньо, щоб кваліфікувати як соціальну справедливість. Існують чотири широкі критерії, які повинні бути виконані, щоб військовий переворот можна було вважати актом соціальної справедливості: перерозподіл влади, народна підтримка, відсутність відплати та дії в інтересах нації.

Соціально справедливий військовий переворот потребує перерозподілу справедливості, як через характер військового перевороту, так і через характер цивільно-військових відносин. Однією з форм такої передачі може

бути проведення вільних і чесних виборів. Однак передача влади не обов'язково відбувається відразу після державного перевороту. Коли існує занепокоєння, що вільні та чесні вибори не можуть бути проведені одразу після державного перевороту, військова адміністрація сама може сформувати тимчасовий уряд для збереження миру. Наприклад, подібна ситуація відбувалася у Таїланді у вересні 2006 року. Королівська армія Таїланду скинула прем'єр-міністра Таксіна Чинавата напередодні виборів, звинувачуючи його у створенні розколу в суспільстві, корупції, кумовстві, втручанні в незалежні агенції, образах короля. Через рік, після розпуску партії Таксіна Чинавата, відбулися вибори [75].

Однак перерозподіл влади не завжди робить військовий переворот справедливим. Хантінгтон виділяє такий тип перевороту як олігархічне преторіанство, коли певні соціальні або політичні групи вступають у змову з військовими. Оскільки військові стають домінуючою олігархічною групою, вони намагаються взяти владу шляхом перевороту та повалити попередню олігархічну групу в уряді. Як правило, це ненасильницькі перевороти, коли одна елітна група замінює іншу і залишає населення в цілому відносно незалученим до цього процесу [60]. Прикладом можна вважати повалення тайської монархії у 1932 році групою цивільних та військових антироялістської спрямованості.

Наступним критерієм справедливого військового перевороту є підтримка широких верств населення. Це можна відстежувати по реакції населення. Наприклад, не дивлячись на те, що військовий переворот в Таїланді в 2014 році, здійснений генералом Чан-о-ча, відповідно до офіційно заявленої мети мав сприяти відновленню миру та порядку, зокрема в Бангкоці, де протягом попередніх шести місяців відбувалися зіткнення двох ворогуючих фракцій протестувальників, однак населення його не підтримало. На відміну від попередніх переворотів, за ним мали місце хвилі протестів усіх верств населення: селян, мешканців міст, інтелігенції [75].

Однак, дехто з дослідників відзначає, що те, як військові перевороти сприймаються населенням, залежить не стільки від їх результату, скільки від історії та відносин військових із цивільним населенням. Народна підтримка є вирішальним критерієм для оцінки того, чи є військовий переворот актом соціальної справедливості, однак відсутність підтримки населення не обов'язково вказує на відсутність соціальної справедливості, а скоріше може бути заплутаною історичною інтерпретацією перевороту населенням або відносинами між військовими як інститутом і населенням у цілому [59].

Також важливим критерієм для віднесення військового перевороту до соціально справедливого є відсутність насильницької розплати з боку військових по відношенню до попередньої влади одразу після його закінчення. Якщо втручання не призводить до більшого добробуту (включаючи фізичне благополуччя) для всіх, його не можна розглядати як акт соціальної справедливості [75].

Спрямування дій на інтереси держави також являється критерієм справедливого перевороту. Тобто дії мають здійснюватися виходячи з турботи про добробут самої нації, що виключає дії виключно з власних інтересів чи самозбереження [75].

Таким чином, проаналізувавши понятійно-категоріальний апарат дослідження, ми дійшли висновку, що на сьогодні існують різні підходи до розуміння та визначення понять «партійна система», «партія», «соціальний розкол», «військовий переворот», «виборча система», що є свідченням складності та актуальності даних наукових категорій. На основі вивчення існуючих підходів ми змогли сформулювати ті визначення, які ж допомогли б нам найбільш точно та ефективно досягти поставлених наукових задач.

1.2. Стан наукової розробки, джерельна база та методи дослідження

Під час нашого дослідження була проаналізована широка база наукових робіт.

Перша група об'єднала дослідження присвячені теоретичним аспектам вивчення партій та партійних систем. Серед цієї групи особливого значення мати дослідження присвячені розумінню феномену партійної системи. Серед них роботи Е. Вятра [3], Ж. Кермонна [8], Г. Голосова [5], А. Кочеткова [10], В. Семененка [28]. Особливо корисним було напрацювання Г. Кітшелта під назвою «Партійна система» [64], в якій автор пропонує аналізувати партійну систему через три складові: через електорат, як організацію та безпосередньо як систему.

Вивченням окремих партій займалася Л. Гонюкова [6], яка у своєму дослідженні зробила комплексний огляд існуючих підходів до розуміння категорії «політична партія», у тому числі в рамках ліберального, марксистського, інституційного, функціонального підходів.

Враховуючи таку особливість партійної системи Королівства Таїланд як високий рівень поляризації, корисним для нашого дослідження були роботи, присвячені феномену «соціальних розколів» та його взаємозв'язку з партіями та партійними системами. Серед них роботи Г. Кітшелта [64], Д. Попкова [21].

Також в межах нашого дослідження ми розглянули понятійну категорію «військовий переворот», яка, враховуючи специфіку розвитку Таїланду, є невідривно пов'язаною з партійною системою та політичними процесами, являється одним з визначальних факторів суспільного життя впродовж останнього століття. Серед праць, присвячених розумінню, характеристиці та визначенню сутності військових переворотів як форми державних переворотів можна виділити роботи О. Глазунова [4], Е. Люттвак [13], І. Томчук [34], О. Меженскої [14], М. Требіна [35], А. Холмса [59]. Надзвичайно корисною для нас стала праця Н. Олафссона «Коли військові перевороти являються актами соціальної справедливості» [75], в якій автор намагається визначити основні критерії, яким повинен відповідати військовий переворот, щоб вважатися соціально справедливим. У тому числі, відповідно до цих критеріїв автор аналізує та

порівнює військові перевороти, які відбулися в Таїланді у 2006 та у 2014 роках.

Таким чином, роботи першої групи дозволили сформувавши теоретичні засади нашого дослідження та визначитися з трактуванням основних понятійних категорій, на які ми спиралися в своїй роботі.

По-друге, дослідження, присвячені особливостям соціально-економічного та нормативно-правового розвитку Королівства Таїланд.

Аналізу питань економічного розвитку Королівства Таїланд в період від закінчення Другої світової війни і до сьогодні присвячені роботи Дж. Хайса [57], С. Джітсучона [87], Г. Нумнака [73], які дали нам змогу сформувавши комплексне уявлення про ті процеси, які розвивалися в Таїланді протягом другої половини ХХ – початку ХХІ століття. Надзвичайно корисними виявилися дослідження К. Арчанун [41], С. Джонс [61], П. Пімді [61], які аналізували нову економічну стратегію «Таїланд 4.0», яка була прийнята військовою адміністрацією після військового перевороту 2014 року, та до сьогодні являється офіційним курсом Таїланду в сфері економіки. Їх вивчення допомогло краще зрозуміти економічні пріоритети в країні, виділити перспективні в економічному плані регіони, групи населення, яким буде вигідний подібний економічний курс, та потенційний вплив його на розподіл електоральних уподобань. Також, враховуючи той вплив, який пандемія вчинила на розвиток всіх країн світу, що позначилося не лише в падінні економічних показників, але й призвело до політичних потрясінь та втрати популярності політичних еліт, а в певних країнах і до їх відсторонення від влади, для нашого дослідження були актуальними роботи, в яких розглядався вплив COVID-19 на економічну та соціальну сферу Таїланду, а саме праці М. Малісезевска [67], А. Матту [67], Д. ван дер Менсбруг [67], М. Асадуллах [43].

Аналіз партійної системи не можливий без вивчення тієї нормативно-правової бази, яка визначає правила гри в політичному житті. І хоча у процесі вивчення правових засад функціонування партійної системи Таїланду ми

перш за все спиралися на роботу безпосередньо з джерелами, нам у пригоді стали і напрацювання таких дослідників як В. Лафитский [11], Л. Ефимова [11], А. Орлов [11], П. Таномсакчай [32], які дають доволі розгорнутий та детальний аналіз змін та поправок, які були внесені до законодавства Таїланду в різні історичні періоди, у тому числі роблять акцент на існування взаємозв'язку між військових переворотами та черговим переглядом конституції та законодавства, що регламентує діяльність політичних партій та особливості виборчого процесу.

Таким чином, роботи другої групи сприяли формуванню комплексного уявлення про передумови та особливості формування, діяльності та трансформації сучасної партійної системи Таїланду.

По-третє, роботи, присвячені особливостям розвитку політичних та партійних процесів в Королівстві Таїланд на різних історичних етапах.

Серед цих досліджень особливу групу складають роботи, присвячені протистоянню в рамках поляризації партійної та політичної систем Таїланду, а саме «жовтих сорочок» та «червоних сорочок». Це роботи Н. Табчумпон [89], Д. Маккарго [89], У. Чіангсан [46], М. Монтесано [70], П. Чачавалпонгпун [70], А. Чонгвілаіван [70], Дж. Сомбатпунсірі [86], О. Колдунової [9], О. Фомичової [36; 37], в яких розглядаються причини та передумови громадського протистояння, роль різних політичних сил в протестних процесах, їх вплив на політичний розвиток та трансформацію партійної системи. Також окрема увага приділяється аналізу структури соціальних груп, які підтримують ті чи інші групи протестуючих, та їх відповідність розподілу електоральних уподобань. Саме з ці роботи, наряду з аналізом джерел, допомогли нам скласти уявлення щодо особливостей ідеологічної бази та політичної програми основних тайських партій.

Надзвичайно корисною нам стала також робота Н. Рогожиної «Політичні партії в Таїланді - випробування на міцність демократії. Контури глобальних перетворень» [25], в якій авторка дала комплексний аналіз сучасним політичним силам в Таїланді, розглянула передумови виникнення

ключових політичних партій, проаналізувала їх електоральну базу, порівняла офіційні лозунги та особливості реалізації політичного курсу, дослідила характерні риси формування нових політичних сил на політичній арені Таїланду на кануні виборів 2019 року, їх відмінні риси, унікальні особливості підходів до боротьби за електорат, причину успіхів, та певний прогноз щодо майбутнього розвитку процесів в партійній системі Таїланду.

Таким чином, саме роботи третьої групи дали нам змогу проаналізувати особливості конфігурації політичних сил та гравців в Таїланді на кануні перших після військового перевороту 2014 року парламентських виборів.

По-четверте, роботи, присвячені аналізу особливостей, результатів та наслідків парламентських виборів 2019 року.

Особливостям проведення тайських виборів в парламент 2019 року присвячені роботи Н. Сіріпан [83], К. Лерчуосакул [65], К. Аргуэльес [42], Дж. Аттадж [42], К. Галанг [42]. Ці автори детально аналізують особливості організації та проведення виборчого процесу, процес голосування, розподіл уподобань виборців, у тому числі і регіональний аспект цього розподілу. Окрема увага приділяється питанню чесності виборів, маніпуляціям у виборчому процесі та робиться прогноз щодо розвитку партійної системи Таїланду в найближчому майбутньому.

Цікавою є робота К. Тонсакулрунгруанг [95], в якій робиться спроба проаналізувати особливості діяльності Виборчої комісії Таїланду на парламентських виборах 2019 року, визначити, наскільки її дії були неупередженими та відповідними закону, чи мала військова адміністрація вплив на роботу Виборчої комісії тощо. Вона допомогла нам сформувати уявлення щодо демократичності виборчого процесу в Таїланді у 2019 році.

Питання щодо діяльності опозиції в Таїланді, умови її роботи та перспективи впливу на політичну систему, потенційна можливість формування реальної демократичної партійної системи з конкурентоспроможними партіями розглядалися в працях Дж. Селвей [82],

Н. Рогожиної [26], Ю. Масаюки [68]. У тому числі автори роблять спробу проаналізувати, наскільки законним та легітимним був розпуск у 2020 році третьої за чисельністю представників в парламенті політичної опозиційної сили «Анакот Май».

Таким чином, роботи цієї групи дозволили нам сформулювати висновки щодо особливостей сучасної партійної системи Таїланду, рівня її демократизації та конкурентності, виробити прогноз щодо перспектив її розвитку.

Для вирішення поставлених перед нами наукових завдань ми використовували різні джерела, серед яких також можна виділити декілька груп.

По першій групі ми віднесли документи, які визначають правові засади функціонування партійної системи Королівства Таїланд.

Перш за все, це конституції Королівства Таїланд – «Конституція 1997 року» [49], «Конституція 2007 року» [50], «Конституція 2017 року» [51]. Аналіз конституцій дав нам уявлення про особливості устрою тайського парламенту, про особливості формування нижньої та верхньої палати, кількість депутатів, особливості їх обрання та термін повноважень. Виборча система в конституції характеризується дуже детально та дозволяє зрозуміти, яким чином організовується електоральний процес, хто має виборчі права (як пасивні, так і активні), хто відсторонений від голосування, як вирішуються протиріччя в виборчій сфері. Дуже детально прописані повноваження такої інституції як Виборча комісія, яка має провідні повноваження у всіх тих моментах, що стосуються виборів, їх проведення, результатів, суперечок, покарання порушників та накладання санкцій проти тих політичних сил чи учасників виборчого процесу, які порушують закон.

Аналіз трьох останніх конституцій дозволив нам проаналізувати, які зміни були внесені до кожної наступної конституції, визначити, що стало передумовою до внесення цих змін, яким чином вони вплинули на розвиток партій та партійні процеси, до яких трансформації вони привели тощо.

Також важливим документом, який дав нам комплексне уявлення про особливості діяльності політичних партій в сучасному Таїланді, став «Органічний закон про політичні партії» 2017 року [108]. У ньому прописана процедура створення політичних партій, вимоги до їх статутного капіталу, кількості членів, особливості внесків тощо. Також прописана вимога щодо приведення вже існуючих партій до параметрів закону, якщо вони хочуть легально діяти на території Таїланду та брати участь у виборах. Аналіз положень цього закону дав нам змогу прослідкувати, яким чином за допомогою законодавства були створені передумови для трансформації тайської партійної системи та виникнення якісно нових політичних сил.

Також під час нашого дослідження у нагоді стали «Конституційний закон про призначення сенаторів» [52] та «Конституційний закон про вибори до Палати Представників» [48], які надали більш детальну інформацію щодо процедур формування парламенту Таїланду.

Тобто, джерела першої групи дозволили сформуванню комплексне уявлення щодо правил гри, які діють в рамках партійної та політичної систем Таїланду.

До другої групи відносяться джерела, які визначають концептуальні та ідеологічні засади діяльності політичних партій Таїланду. Це програми та концептуальні документи основних політичних партій Таїланду, які отримали переважну більшість місць у парламенті на виборах 2019 року, а саме «Паланг Прачарат» [18], «Пхиа Тай» [19], «Майбутнє попереду» [17], Демократична партія [16]. Саме ці джерела дали змогу не лише напряму познайомитися з програмними орієнтирами провідних політичних сил Таїланду, але й ознайомитися з характерними рисами їх партійної риторики, визначити, на які моменти робиться акцент в партійних документах, які електоральні групи є для них пріоритетними, яким чином організована внутрішньо партійна ієрархія та взаємодія.

Саме джерела цієї групи дозволили сформуванню більш об'єктивного уявлення щодо основних політичних партій Таїланду.

Третя група джерела об'єднала офіційні доповіді та доклади державних інституцій Таїланду та міжнародних організацій.

Перш за все, корисними нам були звіти Виборчої комісії Королівства Таїланд [99], з яких ми отримали інформацію щодо ходу виборів та голосування на референдумі відносно прийняття Конституції 2017 року, розподілу електоральних уподобань, різного роду порушень та судових позовів в межах виборчого процесу. Також інформацію щодо особливостей політичного процесу в межах парламенту ми отримували з джерел, розміщених на офіційних сайтах Парламенту Таїланду [106] та Кабінету Міністрів [103].

Комплексному характеру нашого дослідження сприяло використання інформації щодо результатів виборів та інших аспектів політичного життя Таїланду, отриманих з офіційного доповіді «Таїланд. Freedom House» міжнародної організації Freedom House, яка займається політичними дослідженнями та вивченням рівня демократизації в країнах світу [91].

Серед внутрішніх документів, які характеризували соціально-економічний розвиток Таїланду, особливо корисними для нашого дослідження були «Доклад Центрального банку Таїланду про особливості реалізації економічної стратегії «Таїланд 4.0» [90] та «Національна стратегія розвитку Таїланду 2018-2037» [72], в яких надавалися реальні фактичні показники розвитку різних сфер економіки та соціальних ініціатив.

Об'єктивній оцінці отриманої інформації сприяв аналіз звітів Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD) щодо траєкторії економічного розвитку, інвестиційної політики Таїланду [74; 93], офіційний доклад ЮНІСЕФ «Оцінка соціально-економічного впливу COVID-19 у Таїланді, жовтень 2020 року» [84]. В них також аналізуватися різні аспекти соціально-економічного життя Таїланду. Порівняння показників з внутрішніх джерел та міжнародних звітів робило наше дослідження більш ґрунтовним.

Саме третя група джерел забезпечила нас значною кількістю статистичної інформації, необхідної для кількісного аналізу в рамках нашого дослідження.

Методологія нашої роботи спирається на системний підхід до вивчення партійної сфери та партійних систем. При вивченні особливостей розвитку сучасної тайської партійної системи, ми приділяли увагу тим факторам, які безпосередньо впливати на цей процес: економічний розвиток, політичні аспекти, характерні особливості соціальних процесів, вплив міжнародних процесів (світові кризи, пандемія, міждержавне співробітництво в різних галузях).

Тобто, ми намагалися проаналізувати партійну систему Королівства Таїланд комплексно, через призму широкого ряду суспільних факторів. Цьому сприяло, перш за все, використання теоретичних та практичних наукових напрацювань дослідників різних наукових шкіл з проблем партіології та розвитку партійних систем. Для розв'язання поставлених наукових завдань використовувалися як роботи вчених, які займалися загальним вивченням партійних процесів (в цілому та їх окремих елементів), так і тих, хто аналізував особливості партійного будівництва саме в Королівстві Таїланд.

При аналізі понятійно-категоріального апарату нашого дослідження, ми використовували метод термінологічного аналізу. Також були застосовані елементи порівняльного аналізу та синтезу з метою вироблення найбільш точних та відповідних нашому дослідженню дифеніцій основних понять, таких як «партійна система», «партія», «соціальний розкол», «військовий переворот», «виборча система».

Для вирішення ключових дослідницьких завдань ми використовували порівняльний аналіз та синтез, аналіз статистичних даних, контент-аналіз. При викладенні матеріалу застосовувався історичний та проблемний підходи.

Щодо кількісного контент-аналізу (коли враховується лише частота появи певних характеристик), то він став нам у нагоді під час дослідження

законодавчої бази, на яку спирається сучасна партійна система Королівства Таїланд. Допоміг визначити, наскільки змінюються акценти на тих чи інших аспектах партійного та політичного життя при прийнятті різних Конституцій (1997, 2007, 2017 років), як зростають обмеження чи свободи у партійній сфері під час перебування при владі тих чи інших військових або світських адміністрацій, як поява певних акцентів в пресі сприяє еволюції програмних документів партій.

Також в рамках дослідження ми застосовували якісний тип контент-аналізу, що враховує не лише кількісні показники, але й наповнення, це дало нам змогу прослідкувати за особливостями політичної риторики партій, порівняти перспективні плани різних адміністрацій, визначити, які якісні відмінності існують в Конституція Королівства Таїланд різних років, прослідкувати за громадською реакцією громадян Таїланду на ті чи інші політичні кроки влади та опозиції.

Для вивчення особливостей економічного розвитку Королівства Таїланд та для аналізу результатів виборів ми використовували статистичний аналіз.

Для дослідження особливостей трансформації тайської партійної системи нам у нагоді став метод моделювання, який ми здійснювали у декілька етапів. На етапі логіко-інтуїтивного аналізу ми визначитися з понятійними категоріями та елементами аналізу. Потім за допомогою квантифікації побудували схематичні моделі, які навали нам уявлення про структуру тайської партійної моделі на різних етапах її розвитку. Співставлення змін та трансформацій в партійній системі та подій, які на даний момент відбувалися в державі та світі, допомогло нам прослідкувати за існуючими в цій сфері залежностями. У тому числі визначити, які верстви населення та за яких умов підтримують ту чи іншу політичну силу, які фактори сприяють утриманню при владі світської адміністрації, а що виступає каталізатором військових переворотів.

Для прогнозування подальшого розвитку партійної системи Королівства Таїланд ми застосовували аналіз тенденцій, який традиційно використовується в прогностичних цілях для виявлення майбутніх причинно-наслідкових зв'язків.

Також, з метою збереження об'єктивності та неупередженості, при аналізі дискусійних явищ чи подій, ми намагалися охопити та проаналізувати якомога більше підходів, які існують в науковій думці.

Таким чином, аналіз наукової літератури дозволив стверджувати, що попри накопичений солідний та ґрунтовний науковий доробок, який дає можливість виявити найбільш актуальні проблеми у розвитку партійної системи Королівства Таїланд, сьогодні вона переживає активні трансформації, що вимагає майбутніх наукових розвідок та доводить актуальність обраної теми.

Використання широкого кола джерел англійською та тайською мовами дало змогу всебічно дослідити особливості розвитку процесів в партійній системі Таїланду, в результаті проведеної розвідки до наукового обігу було введено нові джерела.

Досягнення мети нашого дослідження спиралося на системний підхід до аналізу проблеми та передбачало застосування широкого кола загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, серед яких історичний та проблемний принцип, термінологічний аналіз, порівняльний аналіз, кількісний та якісний контент-аналіз, статистичних аналіз, наукове моделювання, прогнозування.

РОЗДІЛ 2.

ФАКТОРИ СТАНОВЛЕННЯ ПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ СУЧАСНОГО КОРОЛІВСТВА ТАЙЛАНД

2.1. Характерні риси соціально-економічного розвитку Королівства Таїланд

Формування партійної системи держави відбувається у тісній взаємодії з всіма іншими суспільними системами. Перш за все, визначальний вплив на партійні процеси здійснює соціально-економічна сфера, яка виступає підґрунтям для розвитку як політичних, так і партійних феноменів.

Особливості соціально-економічного розвитку сучасного Королівства Таїланд обумовлені рядом факторів історичного характеру. В період холодної війни з метою гальмування поширення комунізму в Південно-Східній Азії Сполучені Штати надавали значну військову допомогу країнам-союзникам. Це обумовило орієнтацію Таїланду на ліберальну ринкову економіку. Після зміни американських пріоритетів та зменшення військової присутності в Південно-Східній Азії у 1970-х роках, економічну стратегію розвитку Таїланду було переорієнтовано на співпрацю в межах азійського регіону. Особливий акцент робився на співпрацю з країнами, які у цей час переживали економічний підйом. Серед них можна виділити перш за все Японію та «східноазійських «тигрів» (Гонконг, Сінгапур, Південну Корею, Тайвань).

Економічна стратегія Таїланду виявилася доволі вдалою, до азійської фінансової кризи 1997 року Таїланд був однією з найбільш швидкозростаючих економік світу. Реальні темпи економічного зростання сягали близько 8% на рік. І ці показники були стабільними, незважаючи на загальносвітові процеси, такі як коливання цін на нафту, циклічне падіння попиту на тайський експорт тощо. Станом на 1997 рік економіка Таїланду в 10 разів перевищувала власні показники 1960 року [93].

Ряд чинників у 1997 році призвели до валютної кризи. Кредитний бум на початку 1990-х років спричинив появу фінансової бульбашки, у тому числі у сфері нерухомості, що зробило економіку вразливою до зміни настроїв бізнесу. Уповільнення експорту та спроби влади захистити валютний курс за допомогою дуже високих процентних ставок призвело до скорочення валютних резервів, що в свою чергу спровокувало крах бату в середині 1997 року разом із значним відтоком капіталу. Пізніше подібні події відбулися в інших економіках азійських держав – вони отримали назву азіатська фінансова криза.

Таїланд доволі швидко відновився і після фінансової кризи 1997 року, хоча економічне зростання так і не досягло докризового рівня. На початку XXI століття річний приріст тайської економіки складав близько 5%, а протягом перших 20 років нового тисячоліття поступово сповільнився до 3% на рік. Однак паралельно з цим зростали доходи на душу населення. Серед причин можна виділити демографічні успіхи в наслідок ефективного контролю за народжуваністю: зростанню добробуту населення сприяло відкладання на потім народження дитини задля отримання освіти та побудови кар'єри [93].

Відновленню тайської економіки на початку 2000-х років сприяла низка структурних реформ та загальне прискорення світової економіки. Політичні реформи можна об'єднати у дві основні стратегії. З одного боку, уряд сприяв експорту та прямим іноземним інвестиціям, у тому числі за допомогою додаткових податкових пільг для іноземних інвесторів, усунення вимог щодо місцевих квот та дозволом повної іноземної участі у більшості виробничих секторів, а також фінансування ключових інфраструктурних проектів, таких як новий аеропорт Бангкока [74].

Оскільки порівняльна перевага Таїланду, яка полягала в низькій вартості завдяки виробництву з низькою доданою вартістю, зникла в умовах посилення позицій Китаю, було прийнято рішення зосередитися на тих областях, де Таїланд мав порівняльні переваги, включаючи сфери торгівлі,

харчування та туризму. З іншого боку, був взятий курс на сприяння економічній самостійності та збільшенню внутрішнього споживання, у тому числі в менш розвинених сільських регіонах («філософія економіки достатності»). Уряд стимулював економіку дешевими кредитами, великими державними видатками та субсидованою енергією. Податки були зменшені, щоб стимулювати більші витрати, а фермерам встановлено ціни на врожай вищі ринкових. Водночас, аби запобігти черговій кризі, в деяких секторах були введені додаткові обмеження для іноземних інвесторів, наприклад, забудовникам було заборонено позичати гроші в банках для купівлі землі, а нові закони контролювали перегрів фондових ринків. Була створена національна компанія з управління активами, яка викупила безнадійні кредити у банків [57].

Економічні успіхи дозволили Таїланду приєднатися до групи країн із середнім рівнем доходу вже на початку 2010-х років. І це відбулося навіть враховуючи той факт, що тайська економіка розвивалася в доволі складних політичних умовах, які характеризувалися частими військовими переворотами та загальною політичною невизначеністю. При цьому зростання зберігалось навіть під час глобальної економічної кризи 2008-2009 років та масштабних повенів в 2011 році [74].

Наслідком економічного розвитку стали швидка урбанізація та поява промислових центрів. Модель розвитку Таїланду передбачала довгостроковий структурний перехід від сільського господарства до промисловості, що спочатку відбулося завдяки політиці імпортозаміщення, а пізніше за допомогою посилення акценту на стимулювання експорту та формування сприятливої для інвесторів промислової політики.

В процесі урбанізації провідне місце займав та займає Бангкок, кількість населення якого на початок XXI століття складала близько 10 мільйонів. В результаті урбанізації міські центри та території навколо них перетворювалися на промислові центри. Починаючи з 1980-х років економіка Таїланду зробила перехід від сільського господарства до промисловості. В

сільському господарстві на сьогодні зайнято лише близько третини населення. Цей сектор економіки є найменш доходним, однак він виконує важливу функцію, перш за все, забезпечення продовольчої безпеки країни [93].

Після взяття курсу на індустріалізацію, Таїланд зробив основною статтею свого експорту промислові товари. Якщо в 1980-х роках промислові товари склали лише одну третину загального експорту, то на сьогодні на них приходиться близько 80% всього експорту. Крім цього, загальна частка експорту у тайському ВВП зросла з 20% у 1980-х роках до майже 70% сьогодні [93].

Перспективним напрямком розвитку тайської економіки являється сектор послуг. В 1990-ті роки на цю сферу економіки припадало близько 55% ВВП, у 2000-і роки ситуація залишилася приблизно такою самою. Подібний відсоток сфери послуг у загальному ВВП відповідає показникам інших країн із середнім рівнем доходу, однак він є значно нижчим за частку, яка приходиться на сферу послуг у більш розвинених країнах. Треба зазначити, що Таїланд має об'єктивну порівняльну перевагу у сфері послуг, це пов'язано з туризмом, у тому числі лікувальним, який генерує порівняно більшу додану вартість, але Таїланд повинен продовжувати розвивати свої фінансові та інші бізнес-послуги, транспорт тощо, бо ці напрямки є важливою складовою, яка забезпечує зростання передової сучасної економіки [74].

У процесі індустріалізації Таїланду ключову роль зіграли прямі іноземні інвестиції. Серед прямих іноземних інвестицій в Таїланд спочатку переважали інвестиції американських фірм, але протягом 1980-х років на перше місце за обсягами вийшли японські інвестиції, які перевищили інвестиції з США приблизно в три рази. Японські інвестиції спрямовувалися у тому числі на проекти, які передбачали збирання автомобілів та товарів для дому з імпортних комплектуючих для внутрішнього продажу, однак іноземні інвестиції в автомобільну, електронну та текстильну галузі також сприяли

зростанню експорту в цих секторах. Частка прямих іноземних інвестицій у ВВП збільшилася до 50% у 2017 року. На сучасному етапі змінилася структура донорів прямих іноземних інвестицій: хоча домінуючими як і раніше залишаються інвестиції японських інвесторів-виробників, у той же час зростає частка інвестицій з країн-членів АСЕАН (переважно це Сінгапур), Китаю та Європи [93].

Доволі динамічний економічний розвиток призвів до певного соціального прогресу в Таїланді. Рівень бідності знизився з приблизно 60% у 1990 році до 7% у перші десятиріччя XXI століття. Кількість робітників, які працювали в нестабільних умовах зайнятості, скоротилася з 70% у 1970-х роках до 50% у середині 2000-х років. І хоча поліпшення відбуваються, сьогодні лише кожен десятий громадянин Таїланду каже, що може комфортно жити зі своїм поточним доходом. Також треба враховувати нерівномірний рівень розвитку країни: наприклад, Бангкок став центром економічного розвитку Таїланду, його показники набагато випереджають рівень розвитку регіонів Північного Сходу, Півночі та Півдня. Соціальний тиск залишається значним, особливо в бідніших регіонах, де нестабільні умови працевлаштування є даністю, незважаючи на деякі покращення за останні десятиліття [93].

Однак акцент на інклюзивному та регіональному зростанні зберігався незалежно від того, яка сила знаходилася при владі. Інструменти політики, що використовуються для підтримки бідних верст населення, також залишалися незмінними: наприклад, роздача готівки та субсидії на рис. На початку 2010-х років значні витрати у вигляді субсидій бідним верствам населення разом з великими інфраструктурними проектами у сфері транспорту, портів, енергетики та телекомунікацій збільшили державний борг. Спалах COVID-19 знову акцентував увагу на нерівності в доходах та статках у Таїланді [84].

Доступ до базової освіти на початковому та середньому рівнях в країні є загальним, однак, незважаючи на відносно високий рівень державних

витрат на освіту (4% ВВП), існують питання, щодо необхідності покращення якості освіти, що надається. Зокрема, вища та професійно-технічна освіта має забезпечити робочу силу тими навичками, які є необхідними для промисловості, та відповідають новими потребами економіки у сфері послуг [93].

Швидке економічне зростання в Таїланді також призвело до значного використання природних ресурсів, що призвело до зростання екологічних проблем. Таїланд страждає від частих та сильних повеней та посух, що спричиняють загибель людей та значні економічні зриви. Забруднення повітря та води залишається серйозною проблемою, особливо в промислових зонах. Викиди вуглекислого газу стрімко зросли, але залишаються нижче середнього по країнах ОЕСР.

З активізацією тайського ринку праці на початку 1990-х років кордони були відкриті для прийому трудових мігрантів із сусідніх країн, переважно М'янми. Сьогодні майже 10% робочої сили в Таїланді (близько 3,5 мільйонів), низько кваліфіковані робітники-мігранти, які зайняті переважно у сільському господарстві, рибальстві, будівництві, побутовому обслуговуванні, виробництві та роздрібній торгівлі. Багато з цих трудових мігрантів, але також низько кваліфіковані тайські працівники, мають неофіційне працевлаштування і отримують заробітну плату нижчу за мінімальну без захисту від безробіття. Останнє призначене для працівників, які працюють офіційно. Зовсім нещодавно базовий соціальний захист покращився в деяких областях: загальна система охорони здоров'я 2002 року та загальна допомога для людей похилого віку 2009 року забезпечують доступ до послуг для всіх, включаючи тих, хто працює неофіційно [57].

Значний рівень неофіційного працевлаштування серед працівників-мігрантів також призводить до постійних проблем в інших сферах відповідальної ділової поведінки. Перш за все, маються на увазі проблеми торгівлі людьми та примусової праці, особливо в комерційній секс-індустрії, домашньому господарстві, рибальській промисловості. Зусилля уряду

нещодавно були посилені за рахунок вдосконалення рамок перевірок, вдосконалення законів та посилення покарань у разі зловживання. Таїланд став першою азіатською країною з Національним планом дій з питань бізнесу та прав людини, впровадження якого підтримується ОЕСР та МОП [58].

Військова адміністрація, яка прийшла до влади в наслідок перевороту 2014 року, ставлячи за мету подальший економічний розвиток країни та перехід від статусу країни з середнім доходом до статусу країни з високим доходом, проголошує нову стратегію розвитку в соціально-економічній сфері, а саме ініціативу «Таїланд 4.0». Вона має вирішити проблеми, які були характерними для попередніх моделей розвитку, а саме акцент на сільському господарстві в рамках «Таїланду 1.0», на легкій промисловості в рамках «Таїланду 2.0» та на передовій промисловості в рамках «Таїланду 3.0» [90].

В межах «Таїланду 4.0.» передбачалося досягнення чотирьох наступних цілей: економічне процвітання, соціальний добробут, підвищення людських цінностей, охорона навколишнього середовища [97].

Напрямок економічного процвітання передбачав створення економіки, орієнтовану на інновації, технології, творчість. Передбачається збільшення витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи до 4% ВВП, зростання темпів економічного зростання до повної 5-6% протягом 5 років та збільшення національного доходу на душу населення з 5470 доларів США у 2014 році до 15000 Доларів США до 2032 року [97].

Соціальний добробут передбачав створення інклюзивного суспільства, яке створює умови для розвитку потенціалу всіх членів суспільства, зменшення соціальної нерівності, реформування соціального забезпечення [97].

Підвищення людських цінностей має на меті підвищення індексу людського розвитку, якості тайської освіти, у тому числі включення принаймні 5 тайських університетів протягом 20 років в світовий топ 100 університетів [97].

У сфері охорони навколишнього середовища передбачалося формування економічної системи, яка здатна пристосовуватися до зміни клімату, та низьковуглецевого суспільства, перетворення принаймні 10 тайських міст у найбільш придатні для життя міст світу, зменшити ризик виникнення тероризму [97].

В рамках «Таїланд 4.0.» було обрано десять нових цільових галузей, які мають служити основою для зростання. Перші п'ять – автомобільні технології нового покоління, розумна електроніка, туризм, сільське господарство та біотехнології; продукти харчування на майбутнє – зазвичай називають п'ятьма галузями "S-кривої"; інші п'ять - виробництво робототехніки, медичні послуги та інновації, авіація та логістика, біопаливо та біохімічна промисловість, цифрова промисловість – п'ять галузей «нової S-кривої» [41].

Необхідно окремо звернути увагу на ініціативу Східний економічний коридор (СЕК), яка мала на меті сприяти промисловому перетворенню трьох східних провінцій Таїланду. В рамках СЕК уряд Таїланду пропонував інвестиційні стимули для того, щоб сприяти конкурентоспроможності СЕК. Інвестори в СЕК мають право на пільги в межах податку на прибуток на термін до 15 років, зменшену податкової ставки на доходи фізичних осіб на 17 відсотків та на прибуток підприємств на 50 відсотків в період до 5 років. Крім цього Урядовою інвестиційною радою (BOI) передбачені такі пільги як доступ до довгострокової оренди землі, звільнення від імпортного мита та робочі візи. Також в рамках СЕК передбачено реалізація інвестиційних інфраструктурних проектів, наприклад, відкриття третього міжнародного аеропорту (У-Тапао), розширення морського порту Лаем Чабанг та розширення мереж наземного транспорту (швидкісних поїздів, двоколіїних залізниць та автомобільних доріг) в зоні СЕК. Ці проекти здійснюються через платформи державно-приватного партнерства [41].

Діяльність в рамках «Таїланд 4.0» позитивно вплинула на рівень життя. За даними Офісу Національної ради з питань вищої освіти, науки, досліджень

та інновацій, до 2017 року витрати на НДДКР подвоїлися та досягла 1% ВВП за п'ять років. Щоб залучити найбільш інноваційні компанії, Таїланд через Раду з інвестицій пропонує цілий ряд стимулів, включаючи податкові пільги на період до 13 років та поновлювані розумні візи терміном до чотирьох років для міжнародних талантів, інвесторів та їх сімей [55].

Одночасно Таїланд має на меті розширити свій вітчизняний резерв талантів шляхом підвищення стандартів освіти за всім спектром - від провідних науково-дослідних установ до професійно-технічних шкіл. Найбільша компанія Таїланду, Fortune Global, що входить до 500 місцевих нафтогазових гігантів, у 2015 році профінансувала створення Інституту науки і техніки, який має на меті стати університетом світового рівня та центром найсучасніших інновацій, у тому числі завдяки співпраці з провідними зарубіжними установами Японії, Кореї та Європи. Університет Карнегі - Меллона США та Національний тайванський університет також подали заявку на відкриття супутникових кампусів у партнерстві з місцевими університетами Таїланду [55].

Пандемією COVID-19 загалом негативно вплинула на розвиток економіки Таїланду та уповільнила його просування на шляху до статусу країни з високим рівнем доходу та інноваційною діяльністю (стратегічний план до 2037 року). За прогнозами Уряду слід очікувати скорочення економіки на рівні 5,3% у 2020 році (Банк Таїланду, 2020), згідно з оцінками Світового банку падіння буде 3-6,8%, Міжнародний валютний фонд прогнозує падіння на рівні 6,7% [67].

За всіма оцінками експертів, економіка Таїланду найбільш постраждала в Південно-Східній Азії. Таїланд багато в чому покладається на торгівлю та інвестиції, які раптово припинилися у багатьох секторах на початку 2020 року внаслідок спалаху COVID-19. Експорт Таїланду скоротився на 22 мільярди доларів США у 2020 році, перш за все за рахунок зменшення експорту товарів промислового виробництва та послуг (туристичні подорожі),

в меншій мірі зменшився рівень експорту сільськогосподарських товарів та природних ресурсів [67].

В цілому, ВВП Таїланду в 2020 році впав на 6,1 відсотка, що стало найбільшим скороченням з часів фінансової кризи в Азії. Сектор туризму, на який припадає приблизно п'ята частина ВВП та 20% зайнятості, особливо постраждав від припинення туристичних подорожей. Найбільш постраждали від пандемії низькокваліфіковані працівники, неофіційно працевлаштовані працівники, працівники-мігранти, жінки та молодь. Проте дефіцит бюджету збільшився до 4,8 відсотка ВВП у 2020 році, а відношення державного боргу до ВВП зросло до 49,6 відсотка у 2020 році (порівняно з 41 відсотком у 2019 році) [84].

Як відповідь на кризу, уряд запровадив жорсткі заходи з метою протидії економічним викликам, які були спричинені пандемією COVID-19, для приватних осіб, бізнесу та економіки в цілому, на які було виділено близько 15% ВВП (найвищий показник серед країн Азії) Ці заходи передбачали наступне:

Перший пакет стимулів у розмірі 100 мільярдів батів (3,03 мільярда доларів США) включав фінансову допомогу середньому бізнесу, податкові пільги, роздачу готівки, пільгові кредити для підтримки малозабезпечених, фермерів та середнього бізнесу [93].

Другий пакет стимулів у розмірі 117 мільярдів тайських батів (3,6 мільярда доларів США) включав субсидію на проживання у розмірі 5000 тайських батів на шість місяців, додатковий екстрений кредит, затримку у декларації з податку на прибуток, податкові відрахування за медичне страхування, звільнення від сплати податку для медичного персоналу, пільговий кредит у розмірі 3 мільйонів тайських батів (31 000 доларів США), пільговий період для сплати податку, 10 мільярдів тайських батів (303 мільйони доларів США) у вигляді пільгового кредиту туристичному сектору [93].

Третій пакет стимулів у розмірі 1,9 трильйона батів (58,5 мільярдів доларів США), спрямований на допомогу людям та бізнесу, а також на надання фінансової допомоги фермерам. Зниження полісової ставки з 1,25% до 1,00% у лютому, до 0,75% у березні та до 0,5% у травні. Заходи щодо підтримки ринкової ліквідності та забезпечення запобігання ліквідності для ринкових фінансів, що включають механізм ліквідації взаємних фондів, фонду стабілізації корпоративних облігацій та державних облігацій [93].

Заходи на допомогу середньому бізнесу та домогосподарствам, включаючи, наприклад, заходи з погашення кредиту для надання допомоги позичальникам, кредитна відпустка у 6 місяців для всіх представників середнього бізнесу з кредитною лінією, що не перевищує 100 мільйонів тайських батів, пільгові кредити для підтримки ліквідності середнього бізнесу. Рада з інвестицій звільняла від податків на прибуток підприємства на п'ять-вісім років із 50% відрахуванням корпоративного податку протягом наступних п'яти років для компаній, які інвестують щонайменше 500 мільйонів батів у затверджені масштабні проекти у 2020 році; додаткові переваги надаються також компаніям, які інвестують у низову економіку [93].

Підтримка рівня заробітної плати (45-50% до 15 000 тайських батів); зменшення внеску на соціальне страхування з 5% до 4% та пільгового періоду для виплати соціального страхування до липня.

Очікувалося, що відновлення економіки в 2021 році буде відбуватися повільним темпами, прогнозується зростання на 2,6 відсотка. Однак на заваді відновленню стоїть загроза агресивної третьої хвилі пандемії. В цих умовах необхідна ретельна координація між політикою у фіскальному, монетарному та фінансовому секторах для адаптації до швидко мінливих обставин. Важливою задачею є також прискорення та забезпечення адекватного розповсюдження вакцин для формування колективного імунітету [84].

Таким чином, економічний розвиток Королівства Таїланд у другій половині ХХ століття відзначався доволі позитивними тенденціями, перш за все завдяки тісній співпраці з іноземними державами-партнерами (спочатку

США, потім розвинутими країнами регіону). Таїланд міг доволі швидко вийти з фінансової кризи 1997-1998 років, повернувшись по позитивних темпів зростання ВВП. Однак при цьому соціальний розвиток країни знаходився на доволі низькому рівні, особливо це стосувалося населення, яке працювало в сільському господарстві, та низько кваліфікованих працівників. Перше десятиліття XXI століття відзначилося певними позитивними зрушеннями у соціальній сфері, у тому числі завдяки урбанізації, однак бідне населення все ж таки становило дуже значну частку тайців (саме на цей електорат зробить акцент в своїй партійній програмі Таксін Чинавата, який прийде до влади після фінансової кризи кінці 1990-х років). Військові, які очолили Королівство Таїланд в результаті перевороту 2014 року, взяли курс на реалізацію економічної стратегії «Таїланд 4.0.», яка передбачала перехід Королівства Таїланд з групи країн з середнім розвитком до групи розвинутих країн. В рамках «Таїланд 4.0.» було обрано десять нових цільових галузей, які мають служити основою для зростання, особлива увага зверталася на ініціативу Східний економічний коридор (СЕК), яка мала на меті сприяти промислового перетворенню трьох найбільш східних провінцій Таїланду. Однак, пандемія, що охопила весь світ у 2020 році, негативним чином вплинула на соціально-економічний розвиток Таїланду, загальмувавши економічні ініціативи та створивши підґрунтя для розгортання нових антиурядових виступів.

2.2. Трансформація нормативно-правової бази діяльності тайських партій

Основні принципи функціонування партійної системи Королівства Таїланд визначені в його основному документі – конституції. Починаючи зі встановлення в Таїланді в 1932 році конституційної монархії та до нашого часу в країні було прийнято 20 конституційних актів (конституцій та хартій

адміністрацій, які виконували роль конституції). Проявом демократизації політичного процесу в Таїланді стало прийняття у 1997 році Конституції, яка була розроблена всенародно обраною Конституційною редакційною асамблеєю. Саме цей документ закріпив існування двопалатного парламенту, який складався з Палати представників (500 мандатів) та Сенату (250), депутати до якого обиралися прямим голосуванням. Це був великий крок на шляху демократичного розвитку Таїланду, бо до цього депутати або повністю, або наполовину призначалися військовими, таким чином, військові на пряму впливали на прийняття рішень на самому високому рівні та роботу всіх гілок влади [49].

Однак, не дивлячись на прогресивність Конституції 1997 року, вона не змогла закріпитися в якості акту, що визначив би стратегію розвитку Таїланду на значний проміжок часу. Це пов'язано з особливістю політичного процесу в країні, який, у тому числі, відзначався сильними позиціями військових та неефективною діяльністю політичних сил, що приходили до влади в Таїланді. В результаті, характерною рисою розвитку тайської держави у XXI столітті стали військові перевороти в результаті яких попередні конституційні акти відмінялися та приймалися нові конституції.

В наслідок військового перевороту 2006 року влада була зосереджена у руках Ради з демократичних реформ, яка замінила Конституцію 1997 року Тимчасовою конституцією 2006 року, що розширювала повноваження військових. Цей документ надавав військовим право призначати голову виконавчої влади та всіх представників парламенту. Редакційний комітет, який займався розробкою нової конституції, також знаходився під контролем армії. Його склад був визначений Радою національної безпеки, що була під контролем військових. Нова конституція була схвалена на публічному референдумі та вступила в силу у 2007 році [32, с.53].

Черговий військовий переворот 2014 року привів до влади генерала Прают Чан-Оча, який зайняв посаду прем'єр-міністра та проголосив початок широких політичних реформ. Лише після їх реалізації, на думку військових,

стане можливим проведення загальних демократичних парламентських виборів [11, с.198]. Конституція 2007 року була скасована та замінена Тимчасовою конституцією 2014 року, яка передбачала створення національного органу для здійснення законодавчої влади, тимчасового Кабінету міністрів, Ради по реформуванню для здійснення широкого колу національних реформ, затвердження комітету для розробки проекту нової конституції та самого проекту нової конституції [39].

Впродовж наступних двох років було розроблено два проекти конституції: перший провалився під час голосування у Національній раді по реформуванню, другий був винесений на всенародний референдум.

Проголошувалось, що проект конституцій мав на меті створення умов для діяльності політичних партій та відновлення практики багатопартійних коаліційних урядів. Передбачалося, що перші п'ять років перехідного періоду, поки не відновиться демократичний порядок, верхня палата парламенту – Сенат – буде призначатися військовими (раніше половина сенаторів призначалася, половина – обиралася напряму). Крім того, більшість стратегічних питань будуть прийматися спільним голосуванням Сенату та Палатою представників.

В рамках нової конституції забезпечувалася можливість обрання на посаду прем'єр-міністра особи, яка була не числа партії-переможця та навіть не з числа депутатського корпусу. Вибір прем'єр-міністра за проектом конституцій повинен був відбуватися у формі парламентського голосування двох палат парламенту.

Зміни були внесені і до виборчої системи, в результаті чого знизилися шанси великих компаній на формування більшості в уряді. Перш за все ці поправки були спрямовані проти опонентів військової хунти, пов'язаних з Таксином Чинаватою, колишнім прем'єр-міністром, якого усунули від влади в наслідок військового перевороту 2006 року. Пов'язані з Чинаватою партії отримували перемогу на всіх виборах, починаючи з 2001 року.

У третьому розділі нової конституції також підкреслювалася важлива роль військових у суспільстві: «Збройні сили також можуть використовуватись для розвитку країни» [51].

Референдум щодо нової конституції було проведено 7 серпня 2016 року. Населення доволі пасивно віднеслося до референдуму – загальна явка виборців склала близько 59,4%. І хоча більшість виборців на референдумі підтримали конституцію (за прийняття нової конституції виказалось 61,35%, проти – 38,65%; за обрання прем'єр-міністра спільно Палатою представників та Сенатом проголосувало 58,07%, проти – 41,93%), однак умови її ухвалення не можна вважати повністю відкритими та прозорими. Нова конституція створювала вигідні умови для військової хунти, яка знаходилася при владі, для збереження її впливу на громадське життя та політичну систему навіть після проведення потенційних виборів. Призначення Сенату, який приймав участь у виборі прем'єр-міністра, військовими, висунування кандидатури прем'єр-міністра у тому числі не з числа представників політичних партій, робив військову адміністрацію більш впливовою ніж політичні партії. Крім цього, нова конституція створювала для військових умови для реалізації будь-яких реформ [11, с.200-201].

Противникам конституції не дозволялося проводити повноцінну агітацію, політичні мітинги та обговорення. Спроби агітувати проти конституції переслідувалися владою. Основна маса виборців отримувала інформацію про референдум з теленовин. На користь прийняття конституції громадян схиляла невизначеність, яка неминуче випливала з ситуації, яка б склалася, якщо проект не був би прийнятий. Багато хто з виборців навіть не ознайомився з проектом конституції та підтримав його керуючись виключно бажанням пришвидшити демократичний процес – прийняття нової конституції було умовою проведення виборів в Таїланді.

Найбільшими противниками військової адміністрації та нової конституції в Таїланді були представники інтелігенції, студенти, мешканці столиці, які акцентували увагу на обмеження прав та свобод з боку

військових. Але в цілому населення пасивно віднеслося до цього референдуму і проголосували за стабільність.

За ініціативою короля до конституції були також внесені правки, відповідно до яких говорилося про порядок вирішення криз в умовах, коли конституційні положення не діють, окреслювалися повноваження Таємної ради щодо висунування кандидатури регента, якщо король не призначив його та знаходиться за межами країни, затверджувалася процедура, згідно до якої на всіх законах має стояти підпис не лише короля, але й прем'єр-міністра [11, с.200-201].

Нова конституція стала двадцятою, рахуючи від переходу Таїланду до конституційної монархії в 1932 році. Конституція вступила в силу в Таїланді 6 квітня 2017 року, після того, як документ підписав король Рама X. Підписання відбулося в тронному залі в Бангкоці. Текст конституції був представлений королю для підписання на золотому блюді. У присутності членів королівської сім'ї, своїх таємних радників, прем'єр-міністра Праюта Чан-Очі та міністрів, монарх поставив підпис на документі. Попередня тимчасова конституція втратила силу. Новий документ відкрив дорогу до нових парламентських виборів, які були заплановані на жовтень 2017 року, але по факту проведені лише в 2019 році [32, с.47].

В результаті прийняття нової конституції було реалізовано ряд змін у політичній системі Королівства Таїланд. Перш за все, відбулася перебудова виборчої системи Таїланду. Була змінена система виборів до Палати Представників. Раніше виборці могли голосувати тільки за конкретних кандидатів у органи місцевої влади, навіть якщо у виборця було своє політичне бачення щодо національної політики, реалізувати його можливості не було. В Конституціях 1997 року та 2007 року була введена змішана виборча система. Виборці мали право голосувати за своїх місцевих кандидатів, але їм дали додаткове право висловити свої національні партійні уподобання шляхом голосування за партійними списками і за виборчими округами. Кількість членів парламенту від партії розраховували на основі

підрахунку відсотка голосів, отриманих партією у виборчому бюлетені. В результаті військового перевороту 2014 року була складена Конституція 2017 року, яка передбачала перехід до змішаної системи пропорційних виборів за зразком Федеративної Республіки Германія. У такій системі загальне число місць в парламенті, на яке можуть претендувати великі партії, було скорочено, а замість виборів за регіональними партійними списками були введені вибори за єдиним загальнонаціональним. Всі партії, які беруть участь у виборах, мали отримувати кількість мандатів, пропорційну відсоткам голосів, які вони набрали в ході виборів. Якщо партія отримує менше депутатів від виборчого округу, ніж передбачено пропорційно розрахованою кількістю місць, вони будуть компенсовані додатковими депутатами, взятими з їх партійних списків [32, с.54].

Згідно з Конституцією 2017 року палата представників складається з 500 членів. Обидві палати парламенту мають право обирати прем'єр-міністра. Кожна партія за своїм бажанням має право висунути не більше трьох кандидатів на посаду прем'єр-міністра. Конституція 2017 року зберегла в Таїланді змішану (пропорційно-мажоритарну) виборчу систему (350 депутатів обирається за одномандатними округами, 150 - за партійними списками). У кожному окрузі змагаються за депутатське місце представники різних політичних партій. При цьому самі партії також змагаються за кількість депутатських місць за партійними списками, яких в новому складі нижньої палати парламенту - Палаті представників - 150, а не 175, як було за колишньої конституції [51; 50].

Також, якщо раніше виборці заповнювали і опускали в урни для голосування два бюлетеня - один за кандидата по округу, другий за ту чи іншу партію, а депутатські місця за партійними списками розподілялися відповідно до відсотка голосів, поданих за кожну партію в цілому по країні, тепер бюлетень був один. За новою системою голосування, чим більше та чи інша партія отримує місць по виборчим округам, тим менше для неї буде виділено місць за партійними списками [51].

Таким чином, жодна з партій не могла набрати таку кількість голосів, щоб повністю контролювати нижню палату парламенту, і уряд, який буде сформовано за результатами виборів, в будь-якому випадку буде коаліційним. Пропорційно числу отриманих партією місць на виборах за виборчими округами надаються місця депутатів в Палаті Представників кандидатам за партійними списками. При цьому за партійні списки виборці не голосують [51].

Активним виборчим правом (правом голосувати) відповідно до Конституції 2017 року наділяються наступні особи: громадяни Таїланду або іноземці, що отримали громадянство не менше п'яти років тому, які досягли 18-річного віку на момент голосування. Виборець має бути зареєстрованим в списках виборців за місцем проживання. Якщо особа перебуває в іншому місці, то вона повинна звернутися для реєстрації за місцем фактичного знаходження[51].

Проти осіб, які не взяли участь у голосуванні без поважної причини, можуть бути використані певні санкції у вигляді обмеження в окремих правах відповідно до законодавства [51].

Пасивним виборчим правом (правом бути обраним в депутати Палати Представників) наділені наступні особи: мають тайське громадянство за народженням, віком не молодше двадцяти п'яти років, партійні [51].

Для того, що висунути свою кандидатуру в певному окрузі, громадянин повинен проживати в даному окрузі не менше ніж п'ять років, або народитися тут, або навчатися не менше п'яти навчальних років, або перебувати на державній службі в цьому окрузі не менше п'яти років. При цьому існує певний перелік осіб, яким забороняється балотуватися в депутати за виборчими округами, серед них особи схильні до наркотичної залежності; банкрути або фальшиві банкрути; власники або акціонери мас-медіа бізнесу; позбавлені політичних прав або обмежені в політичних правах; засуджені на тюремне ув'язнення; звільнені за проступки з державної служби; засуджені за корупцію; державні службовці; чиновники місцевих

органів влади; сенатори і колишні сенатори, термін повноважень яких закінчився менше двох років тому; члени Конституційного суду та інших конституційних органів [51].

Відповідно до Конституції 2017 року термін повноважень депутатів Палати представників - 4 роки, в цей період заборонено об'єднання політичних партій. Повноваження депутату Палати Представників припиняється через ряд умов, серед яких можна виділити наступні: смерть, відставка, дискваліфікація, вихід з партії, пропуск однієї чверті засідань, судовий вирок [51].

Після закінчення терміну повноважень Палати Представників король видає декрет про її розпуск і призначає нові вибори в 45-денний термін. Загальні вибори проводяться в один і той же день по всій країні, про це повідомляється Виборчою комісією в Урядовій газеті [51].

Цікаво, що король має право розпуску Палати Представників. Процедура розпуску передбачає видання королівського декрету, вона може бути здійснене за однією причиною тільки один раз. Не пізніше п'яти днів з дня видання королівського декрету Виборча комісія повідомляє в Урядовій газеті про дату нових виборів, які повинні відбутися не раніше 45 днів, але не пізніше 60 днів з моменту розпуску [51].

Якщо місце депутата, обраного за виборчим округом, з якихось причин звільняється, можуть бути проведені додаткові вибори (за декретом короля), однак це можливо лише за умови, що Палата Представників ще має повноваження не менше 180 днів. Якщо звільняється місце депутата, що пройшов за партійним списком, голова Палати Представників може призначити нового депутата, який є наступним у партійному списку [51].

Партія переможець формує Раду міністрів, після цього король призначає лідера опозиції, який являється главою найбільшої партії, яка не отримала посад в міністерствах. Це призначення також має бути підтриманим головою Палати Представників [51].

Також в рамках нової Конституції передбачалася реформа верхньої палати парламенту – Сенату. Відповідно до Конституції 1997 року Сенат повністю обирався і був дуже політизованим, оскільки складався з людей, які були тісно пов'язані з обраними політиками. У Конституції 2007 року відбулися зміни в процесі обрання senatorів: члени Сенату повинні були бути безпартійними і не мати ніякого відношення до політичних партій. Сенат складався з 150 членів. 76 senatorів обиралися від 75 провінцій Таїланду і плюс один від округу Бангкок, інші 74 призначалися Відбірковим комітетом, який складався з голови Конституційного Суду; голови Вибірчої комісії; голови Державної комісії з аудиту; судді Верховного Суду і Судді вищого адміністративного суду [50; 51].

Сенат обирався на шість років, але на початковому етапі Конституція 2007 року обмежувала термін повноважень членів Сенату, що обиралися, трирічним терміном. Відповідно до Конституції 2007 року Сенат не мав права голосувати за прем'єр-міністра. Відповідно до Конституції Таїланду 2017 Сенат складався з 250 членів [51].

Особливості діяльності Сенату визначалися в третій главі Конституції 2017 року. Всі 250 senatorів відповідно до Конституції призначалися правлячої військовою хунтою Таїланду. При чому переважна більшість (194 сенатора) призначалася правлячою «Національною радою для миру і порядку», 6 місць було зарезервовано для керівників збройних сил, верховного головнокомандувача, постійного секретаря оборони і начальника національної поліції [51].

Залишилося ще 50 senatorських місць. Їх обіймали так звані «представники тайського народу», відбір яких здійснювався серед осіб, що володіють високими знаннями, досвідом і професіоналізмом в різних сферах суспільного життя. Відбір відбувався за десятьма професійними та громадськими групами: державна адміністрація та безпека (колишні державні службовці, чиновники тощо); правосуддя і юриспруденція (колишні судді, адвокати та представники інших юридичних професій); освіта і

охорона здоров'я (колишні вчителі, викладачі університетів, науковці, лікарі, медичні працівники, фармацевти тощо); працівники, зайняті в сільському господарстві (фермери, скотарі, рибалки тощо); недержавні працівники і службовці («сині і білі комірці», представники вільних професій тощо); працівники, пов'язані з навколишнім середовищем, нерухомістю, наукою, ЗМІ, енергетикою тощо; представники середнього та дрібного бізнесу; жінки, пенсіонери, інваліди, представники етнічних груп; працівники мистецтва і культури та інші [51].

Відбір кандидатів починався на найнижчому рівні, щоб сенатори були справжніми представниками тайського народу. Відбір здійснювався за королівським декретом, після опублікування якого Виборча комісія протягом п'яти днів призначала точну дату початку процедури відбору [51].

Кандидат в члени Сенату повинен відповідати наступним вимогам: бути тайської національності; бути не молодшим за 45 років; володіти високим рівнем знання, досвідом і професіоналізмом в різних сферах суспільного життя; народитися, або бути зареєстрованим, або працювати, або мати зв'язок в адміністративному окрузі, від якого він балотується; володіти пасивним виборчим правом; не бути державним службовцем; не бути депутатом Палати Представників протягом останніх п'яти років; не бути членом політичної партії, принаймні останні п'ять років; не бути міністром, принаймні останні п'ять років; не бути депутатом місцевих представницьких органів або адміністрації, принаймні останні п'ять років; не мати родинних зв'язків з депутатами Палати Представників, сенаторами, депутатами місцевих представницьких органів або чиновниками місцевих адміністрацій, членами Конституційного суду або незалежних агентств; не служити сенатором на підставі цієї конституції [51].

Було встановлено термін повноважень Сенату - п'ять років з моменту оголошення результатів відбору нового складу. Також відповідно до Конституції 2017 року Сенату вперше було надано право приймати участь у

голосуванні за кандидатуру прем'єр-міністра на рівні з Палатою Представників [51].

Подібний Сенат, сформований шляхом призначень, а не загальних виборів, мав на меті сприяти різноманітності ідей в парламенті шляхом залучення законодавців з різних джерел. Тобто, в наслідок конституційної реформи, у верховній палаті вищого законодавчого органу Таїланду не мають змоги домінувати обрані політики. У сенаторів також була можливість приєднатися до коаліції меншин в Палаті Представників та утворити уряд меншості. Крім того, враховуючи, що термін повноваження Палати Представників був чотири роки, а термін повноваження Сенату – п'ять років, у сенаторів була змога впливати на обрання прем'єр-міністра як мінімум двічі. Таким чином, за допомогою Сенату, що призначається, військові зберігали реальний вплив на політичне життя та діяльність парламенту навіть після проведення виборів.

Конституції 1997 року та 2007 року сприяли посиленню позицій прем'єр-міністра як обраного лідера країни. Прем'єр-міністр був лідером партії, яка отримала більшість в Палаті Представників (це дозволяло отримати достатній рівень підтримки від депутатів для обрання на посаду). Контролю законодавчого органу влади над прем'єр-міністром не існувало, у тому числі за рахунок того, що депутати, які отримували міністерські портфелі, повинні були скласти з себе повноваження депутата. Це сприяло ефективному відділенню законодавчої та виконавчої влади [49; 50].

Відповідно до Конституції 2017 року процедура обрання прем'єр-міністра змінилася корінним чином. Тепер кандидатуру прем'єр-міністра могли висувати не лише політичні партії, але й члени Палати Представників та Сенату. Таким чином, було ліквідовано обмеження до кандидатури прем'єр-міністра, яке передбачало, що ще мав бути обраний представник від певної політичної сили. Відповідно до нової Конституції, прем'єр-міністр міг зайняти посаду навіть не беручи участь у виборах. При цьому право голосувати та обирати прем'єр-міністра отримали сенатори, які по факту

призначалися військовими. Таким чином, військові отримали можливість впливати на розгортання політичних процесів в країні не лише за допомогою сили та репресивних методів, але й на легітимному рівні, через призначення своїх людей на посади сенаторів та прем'єр-міністра [51].

Також важливу роль у розбудові партійної системи та виборчого процесу в Таїланді мала Виборча комісія, діяльність якої регламентується у дванадцятій главі Конституції Таїланду 2017 року. Відповідно до неї, Виборча комісія складається з семи членів, які призначаються королем за рекомендацією Сенату. З них п'ять членів обираються Відбірковою комісією з числа осіб, що володіють знаннями і досвідом в різних наукових областях, які можуть бути корисними в організації і чесному проведенні виборів. Претенденти мають мати незаплямовану репутацію і пропрацювали в цивільному секторі не менше 20 років. Ще два члени обираються на пленарному засіданні Верховного суду з числа досвідчених юристів, які займали пости не нижче Верховного судді або генерального директора прокуратури протягом не менше п'яти років [51].

Члени Виборчої комісії мають термін повноважень у сім років та можуть залишатися на посаді лише один термін. В умовах, коли кількість членів Виборчої комісії з якихось причин є меншою ніж чотири представника, вона може приймати рішення тільки з невідкладних питань [51].

До основних функцій Виборчої комісії можна віднести наступні: організація і проведення виборів в Палату Представників, Сенат, місцеві представницькі асамблеї і адміністрацію референдуму; контроль за чесністю та законністю виборів та референдумів, проведення розслідувань у цій сфері. Якщо в процесі розслідування було виявлено порушення, то Виборча комісія може або усунути ці порушення, або скасувати вибори і призначити нові на одному або всіх виборчих дільницях; призупинити на термін до року право кандидата на участь в виборах, якщо кандидат зробив або причетний до скоєння іншою особою порушень в сфері проведенні чесних і законних

виборів; стежити, щоб діяльність політичних партій залишалася в рамках закону [51].

Здійснювати контроль і вживати відповідних заходів може член Виборчої комісії або група осіб під його керівництвом. У разі виявлення причетності кандидата до протиправних дій, комісія може подати петицію до Верховного суду з проханням позбавити такого кандидата пасивного і активного виборчого права на десять років. На час розслідування діяльність кандидата або депутата припиняється. Якщо протиправні дії були вчинені членом Палати Представників або Сенату і цей факт було доведено Верховним судом, його депутатський мандат анулюється, такі ж заходи вживаються і щодо депутатів місцевих органів влади [51].

В період дії королівського декрету з проведення виборів ніхто з членів Виборчої комісії не може бути арештований, затриманий або викликаний на допит без дозволу Виборчої комісії. У разі арешту або затримання члена Виборчої комісії про це повинно бути повідомлено голові Виборчої комісії. Голова може наказати звільнити затриманого, а якщо затриманню піддається сам голова, то інші члени комісії можуть наказати його звільнити [51].

Також, аналізуючи нормативно-правові засади функціонування партійної системи Таїланду, необхідно згадати про Конституційний акт про політичні партії, який підписаний королем 30 вересня 2017 року та набув чинності 7 жовтня 2017 року. Цей документ складається з 152 розділів та регламентує усі аспекти діяльності політичних партій в Таїланді [108].

До будь-якої політичної партії висувається вимога мати принаймні 1 мільйон бат статутного капіталу, кожен з засновників партії мусить внести не менше 1 тисячі, але не більше 50 тисяч, до фонду партії на початковому етапі [108].

Щоб зареєструвати нову політичну партію треба провести установчі збори, на яких має бути кворум не менше 250 засновників та співзасновників. Протягом першого року діяльності політична партія повинна розширити кількість власних членів до 5 тисяч осіб, а через чотири роки їх кількість вже

має сягати не менше 10 тисяч членів. Також зареєстрована політична партія має створити принаймні по одній філії у кожному регіоні, при чому кожна філія має нараховувати не менше ніж 500 членів партії [108].

Щоб отримати право зареєструвати кандидата на загальних виборах від одномандатних округів, партія повинна мати функціонуючу філію або представника в виборчому окрузі, від якого вони претендують на місце в парламенті. Щодо відбору кандидатів на вибори за системою партійних списків, то від партії вимагається забезпечення рівного доступу для потенційних кандидатів з регіонів та дотримання закону про гендерну рівність. Першим у списку має йти лідер партії [108].

Щодо внесків, які надаються партії, то вони не мають перевищувати суму у 10 мільйонів бат на рік (від одного донора). Мінімальний членський внесок становить 50 батів на рік з особи [108].

За порушення будь-яких пунктів цього закону передбачено санкції, які можуть коливатися від штрафу до повного розпуску партії [108].

Політичні партії, які були створені до набуття чинності даного закону, мають протягом визначеного терміну привести себе у відповідність до нових вимог. Наприклад, партії, які мають менше ніж 500 членів, мають протягом 180 днів досягти визначеної законом мінімальної чисельності. Також протягом цього часу треба забезпечити рівень мінімального фінансування партії у 1 мільйон бат. Щодо питань, пов'язаних з організацією загальних зборів, створенням філій та призначенням представників в регіонах, офіційно їх також треба вирішити протягом 180 днів, однак в законі прописана процедура подання клопотання про продовження цього терміну до трьох років [78].

Таким чином, можна стверджувати, що характерною рисою розвитку тайської держави у XXI столітті стали військові перевороти в результаті яких попередні конституційні акти відмінялися та приймалися нові конституції. Конституція 2017 року також стала продуктом військової адміністрації, яка прийшла до влади в наслідок державного перевороту у 2014 році. При

прийнятті даного правового акту не були створені реальні умови для вільного волевиявлення громадян Таїланду.

Нова Конституція була спрямована, перш за все, на перешкодження концентрації влади в руках однієї партії (як це було в період правління Таксіна Чинавата та Йинглак Чинавата). Для цього впроваджувалася нова змішана виборча система, яка передбачала голосування або за кандидата, або за партію за допомогою одного бюлетеня. Тобто створювалися умови, в яких для отримання значних результатів, у тому числі і за партійними списками, партії повинні були мати своїх представників у всіх виборчих округах. Лише це дозволяло отримати вагому кількості місць в парламенті. Більшість партій таких ресурсів не мало (за виключенням кількох найбільших та найвпливовіших), але й вони не навряд могли отримати переважну більшість голосів. Для середніх та малих партій шанси отримати представництво в парламенті взагалі майже рівнялися нулю.

Таким чином, нова система розподілу голосів послаблювала партії та створювала партійну систему з нестійкими парламентськими коаліціями. Жодна партія в цих умовах не могла домінувати в парламенті та сформувати стабільний уряд більшості, а парламентська меншість, у той же час, мала механізми впливу на більшість.

Крім того, нова процедура вибору прем'єр-міністра, яка передбачала залучення до голосування представників Сенату (який майже повністю призначався та контролювався військовими) та можливість висування кандидатом в прем'єр-міністра особи зі сторони (яка не приймала участь в виборах від жодної політичної сили), створювала конституційний механізм впливу на парламент з боку військових. Загалом, Конституція 2017 року створила умови для збереження статусу та впливу військових на державні процеси в майбутньому, надавши йому законне обґрунтування.

РОЗДІЛЗ.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ В КОРОЛІВСТВІ ТАЇЛАНД НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

3.1. Основні політичні конфігурації в тайській партійній системі

Партійна система Королівства Таїланд на сучасному етапі розвитку характеризується значним рівнем поляризації. Коріння цієї поляризації беруть свій початок ще під час політичного правління Таксіна Чинавата. Фінансова криза 1997-1998 років сприяла консолідації представників тайського бізнесу навколо створеної мільярдером Таксіном Чинаватом у 1998 році політичної партії «Тай Рак Тай». У 2001 році «Тай Рак Тай» отримала більшість на виборах, що дозволило їй вперше з 1957 року сформувати парламентську більшість (у тому числі шляхом поглинання малих партій) [25].

Вона швидко заручилася підтримкою сільських мешканців, послідовно проводячи заходи щодо зниження заборгованості селян, надаючи їм фінансову підтримку, забезпечуючи їх безкоштовними медичними послугами і можливостями отримати освіту [63, с.349].

Таксіну Чинавату вдалося схилити на свій бік місцевих впливових людей, заплативши за вступ до лав «Тай Рак Тай». Щоб краще пізнати настрої і потреби свого електорату, «Тай Рак Тай» регулярно проводила зустрічі з лідерами селянських общин. В результаті, найбільш економічно маргіналізовані регіони на півночі та північному сході Таїланду стали опорними пунктами «Тай Рак Тай». Якщо на виборах 2001 року Таксін Чинават отримав 248 з 500 місць в нижній палаті парламенту, то у 2005 році він мав уже 374 депутатських мандатів [32, с.84].

В результаті економічної політики Таксіна Чинавата відбувся економічний підйом периферії. Дохід населення на північному сході (в

найбіднішому районі країни) виріс на 46% з 2001 по 2006 рік, кількість населення, що знаходилося за межею бідності, скоротилася з 17,44% у 1999 році до 11,51% в 2004 році. Все це сприяло формуванню нової соціальної верстви – нижчого середнього класу; зростанню політичної самосвідомості в периферійних регіонах, яке проявилось у тому числі в русі за політичні зміни та розвиток демократичних інститутів. І в майбутньому сприяло формуванню двох таборів в політичному житті Таїланду - прихильників Таксіна Чинавата (підтримували владу традиційного політичного істеблішменту, зацікавленого у збереженні режиму квазідемократії) і його противників (виступали на захист парламентської демократії) [25, с.108].

Також до табору супротивників Таксіна Чинавата входили прихильники королівської влади. Серед причин незадоволення роялістів Таксіном Чинаватою можна виділити декілька причин.

По-перше, його швидко зростаюча популярність стала конкурувати з королем, який довго вважався поборником сільської бідноти Таїланду. По-друге, зусилля «Тай Рак Тай» щодо сприяння соціальній мобільності кинули виклик ієрархічному світосприйняттю таїландських правлячих кіл, які побоювалися, що радикальні економічні зміни можуть змінити конфігурацію соціальної ієрархії країни та навіть спровокувати бунт серед бідноти.

Крім цього, вороже до політичного курсу «Тай Рак Тай» ставився ряд неурядових організації та академічні кола Таїланду, вважаючи, що політика Таксіна Чинавата підсилює глобальний капіталізм за рахунок життєздатності спільноти. Середній клас в межах міського населення розглядав політику соціальної мобільності Таксіна Чинавата як економічно безвідповідальні та популістські заходи, порівнюючи її з купівлею голосів.

Політичні противники Таксіна Чинавата остаточно об'єдналися у 2005 році, утворивши центр ідеологічного протистояння в Таїланді. До нього увійшли прихильники королівської влади, неурядові організації, профспілки, середній клас тощо. У цьому ж році утворюється «Народний альянс за демократію» [85].

Незважаючи на різноманітний склад руху, прихильники королівської влади мали найбільш значний вплив та звинувачували Таксіна у протидії монархії. Вони заохочували прихильників руху носити жовті сорочки, щоб продемонструвати свою лояльність до монархії (жовтий колір асоціюється з днем народження короля Рами IX у традиційній тайській культурі). Використання «Народним альянсом за демократію» королівської символіки привернуло до руху значний рівень підтримки. Через посилення протестів прем'єр-міністр Таксін Чинавата закликав до позачергових виборів у квітні 2006 року, прагнучи відновити свій мандат. Він знову переміг на виборах, але бойкот опозиції підірвав легітимність його перемоги [85].

Конституційний суд анулював результати виборів, а тим часом на військовому зібранні провідний член Таємної ради короля виступив з промовою, нагадуючи армії про її вірність монарху. У вересні 2006 року, на тлі зростання політичної напруженості, армія здійснила переворот, який значна частина населення країни схвалила як хороший крок. Невдовзі після цього Таксін Чинавата відправився у вигнання і очолив новий політичний рух, спрямований проти прихильників королівської влади [47, с.7].

Військовий переворот 2006 року, рішення Конституційного суду про розпуск політичної партії «Тай Рак Тай» та заборона її політикам знову балотуватися – все це стало каталізатором для об'єднання разом прихильників «Тай Рак Тай» та прихильників демократії. Вони утворили організацію «Об'єднаний фронт за демократію проти диктатури». Її очолили політики з «Тай Рак Тай», які мобілізували своїх виборців, щоб протистояти військовій хунті та тиснути на неї за для проведення виборів.

Виникнення «Об'єднаного фронту за демократію проти диктатури» певним чином сприяло розмиванню тих суспільних цінностей, які склали основу політичної поляризації Таїланду.

По-перше, засуджуючи переворот як недемократичне втручання еліти, активісти «Об'єднаного фронту за демократію проти диктатури» позиціонували себе як прихильників виборчої демократії. Пізніше вони

обрали червоний колір як символ демократичної боротьби («червоні сорочки»). По-друге, «Об'єднаний фронт за демократію проти диктатури» критикував соціальну ієрархію, яку захищала роялістська еліта, визначаючи себе як простих людей, що повстали проти несправедливості аристократів [46].

На виборах до парламенту в грудні 2007 року перемогла «Партія народної влади», яку підтримував Таксін Чинавата. Його опоненти знову мобілізувалися, «Народний альянс за демократію» вийшов на вулиці, створивши кризу в управлінні. В результаті в 2008 році Конституційний суд розпустив «Партію народної влади», пов'язану з Таксіном Чинаватою. Це дозволило Демократичній партії, союзнику прихильників короля, очолити урядову коаліцію, що стало товчком для розгортання однієї з найжорстокіших конфронтацій в політичній історії сучасного Таїланду.

Тривалі та руйнівні вуличні протести «червоних сорочок» проти уряду, очолюваного демократами, завершилися розгоном в 2009 році, однак вже у 2010 році масові протести відновилися, при цьому войовничі фракції стали набагато помітнішими.

Посилення вандалізму «червоних сорочок», контрпротести «жовтих сорочок» і зростаюча залежність правлячої еліти від військових неминуче завели політичний розвиток Таїланду в глухий кут. Політичний дискурс в обох таборах відрізнявся токсичністю, що також посилювало поляризацію. Представників «червоних сорочок» називали «немитими дурнями», тоді як «жовті сорочки» отримали назву «роялістських фашистів». Вважаючи, що «червоні сорочки» планують повалити монархію, особливо після їх збройного нападу на контрпротест «жовтих сорочках», армія отримала дозвіл на очищення Бангкоку від протестувальників. В наслідок дій військових загинуло 90 представників «червоних сорочок», у відповідь вони підпалили торговий центр у Бангкоку та урядову будівлю на північному сході Таїланду. Репресивні дії армії ще більше розірвали будь-які емоційні зв'язки червоних

сорочок з монархією, створивши глибокий ідеологічний розрив з політичною елітою [70].

На виборах 2011 року підтримувана Таксіном партія «Пхиа Тхай» отримала більшість у нижній палаті (265 місць), але її пропозиція щодо закону про амністію, яка могла б сприяти поверненню колишнього прем'єр-міністра з вигнання, викликала нові протести. Демократична партія була відсторонена від влади, а місце прем'єр-міністра зайняла сестра Таксіна Чинавата, яка очолювала «Пхиа Тхай» - Йінглак Чинават [85].

Загалом, враховуючи, що з початку 2000-х років баланс сил в Таїланді був корить політичних сил, що відзначалися прихильністю Таксіну Чинавату, його головний супротивник – Демократична партія – не міг прийти до влади через механізм виборів.

Перегрупування політичних сил в Таїланді пішло по лінії створення масових рухів: один мав антітаксінівську та антиурядову спрямованість, інший об'єднував прихильників спочатку Таксіна Чинавата, а потім Йінглак Чинават. Поява цих масових рухів стала результатом відсутності реальних умов для створення в Таїланді двопартійної політичної системи, здатної забезпечити демократичний розвиток країни, заснований на вільній конкуренції політичних сил. Хоча ці рухи безпосередньо не керувалися ні партіями Чинавата («Тай Рак Тай» та «Пхиа Тай»), ні Демократичною партією, однак вони були пов'язані з ними ідеологічними поглядами.

Під час вуличних протестів, які захлеснули країну з 2006 по 2014 роки, їх учасники виступали не на захист інтересів якоїсь партії, а на підтримку тієї політичної системи, яка, на їхню думку, в найбільшій мірі відповідала їхнім поглядам на характер управління країною. Політична поляризація суспільства стала неминучим підсумком конфлікту політичних інтересів. В її основі лежала не стільки дилема між республікою і конституційною монархією, а скоріше між призначенням і виборами політичної влади.

У мовах політичної кризи у 2014 році уряд оголосив позачергові вибори. Однак це лише загострило протистояння. «Народний альянс за

демократію» організував загальнонаціональну блокаду виборчих дільниць, що змусило Конституційний суд визнати результати виборів недійсними. Знову активізувалися збройні сутички між «жовтими сорочками» та «червоними сорочками». У період з кінця січня до середини травня 2014 року біля місць протестів «жовтих сорочок» відбулося понад тридцять вибухів та нападів, у результаті одного інциденту загинула п'ятирічна дитина. Країна опинилася на межі громадянської війни, і в результаті в травні 2014 року армія здійснила державний переворот і знову прийняла політичну владу. «Жовті сорочки» зі схваленням прийняли це рішення, а армія почала широкомасштабні дії, спрямовані проти активістів «червоних сорочок». В наслідок п'яти років правління військових (2014 - 2019 роки) рух «червоних сорочок» практично зник. Однак поляризація в політичній системі Таїланду збереглася [85].

В період з 2014 по 2018 рік військовий уряд Таїланду фактично забороняв політичним партіям проводити збори та заходи. Наприкінці 2018 року багато з цих обмежень було знято: політичним партіям дозволили проводити збори, набирати членів, відбирати кандидатів та зустрічатися з громадськістю. Безліч партій з усього політичного спектру почали організовувати та вести агітацію під час підготовки до виборів 2019 року, хоча ті політичні сили, хто виступав проти правління військових, зазнавали ряд офіційних утисків [91].

Станом на вересень 2019 року в Таїланді налічувалося 85 політичних партій. Серед них як старі політичні сили, так і нові гравці. До державного перевороту 2014 року найбільш впливовими тайськими політичними партіями були Демократична партія та партія «Пхиа Тхай», вони зберігли свій вплив на політичній арені Таїланду і у 2019 році.

Демократична партія являється найстарішою з тайських політичних партій, дотримується ідеології правоцентризму, роялізму та соціального консерватизму. Спирається на підтримку електорату, що представляє середній клас на півдні країни та в Бангкоці. Дехто з партійних лідерів

Демократичної партії очолював «Народний альянс за демократію» («жовті сорочки») [32, с 152].

Демократична партія має відділення по всій країні, проголошує політику, засновану на принципах верховенства права і конституції, підтримує ідею «демократії з королем у якості глави держави», не підтримує диктаторські системи і методи. Партія вважає, що державне втручання в суспільні справи необхідне в інтересах суспільства, захист країни вимагає єдності населення та сучасних збройних сил.

Характерною рисою Демократичної партії є той факт, що вона була утворена шляхом об'єднання людей зі спільною ідеологією, на відмінно від переважної більшості інших партій, створених для відстоювання власних економічних інтересів. Також лідер демократичної партії обирається з її членів шляхом загальних виборів, а не з числа засновників партії або її найбільших донорів [32, 153-154].

Партія «Пхиа Тхай» була заснована колишнім прем'єр-міністром Таїланду Таксіном Чінаватом, перебувала під його особистим впливом та зіграла провідну роль в «Об'єднаному фронті за демократію проти диктатури», виступаючи проти влади військових. Електоральною базою являються бідняки, сільські робітники, селяни, а також представники великого бізнесу на півночі та північному сході країни. Програма партії заснована на політичному іміджі Таксіна Чінавата та його популістській політиці, орієнтована на розвиток економіки на всіх рівнях: від окремих фермерів до малого і середнього підприємництва. Метою партії є протистояння диктатурі, створення економічної стабільності, усунення бідності та нерівності.

Якщо політика Демократичної партії була в основному зосереджена на наданні допомоги міському бізнесу, то «Пхиа Тхай» проводила економічну політику в інтересах, перш за все, бідніших класів. Ця відмінність в стратегії стала фундаментальною у конфронтації між «жовтими сорочками» та «червоними сорочками» в 2005 - 2013 роках. Якщо лідер Демократичної

партії обирається в результаті прямих виборів, то лідер партії «Пхиа Тхай» вибирається з числа осіб, які можуть надати партії найбільшу кількість фінансових активів [32, с.154-155].

Також у цей час на політичну арену Таїланду виходить дві нові партії: «Анакот Май» («Майбутнє попереду») та «Паланга Прачарат» («Народна сила»).

Партія «Анакот Май» була заснована бізнесменом-демократом, мільйонером Танатоном Тьенгунгренгкитом. Основна програмна ідея партії передбачала повернення країни до демократії після десятирічної кризи, передбачаючи, що саме демократія є єдиною правильною політичною моделлю. Партія дотримувалася принципів народовладдя, верховенства закону, переваги людської гідності і прав людини, політичну та соціально-економічну рівність, децентралізацію, ліквідацію монополії великого бізнесу в умовах вільної і справедливої конкуренції, створення ефективного системи соціального забезпечення. Крім того, вони наголошували на необхідності проведення військової реформи та обмеження впливу військових на політичне життя. Партія «Анакот Май» виступила певною альтернативною силою для Демократичної партії та партії «Пхиа Тхай» [32, с. 155-156].

Вона представляла молодь та представників середнього класу, яким набрид авторитаризм, протистояння між червоними та жовтими сорочками. Однак швидке зростання її популярності викликало занепокоєння серед прихильників королівської влади та військових. «Анакот Май» була звинувачена у політичній змові проти монархії та порушеннях виборчого законодавства (останнє дозволило Конституційному суду прийняти у лютому 2020 року рішення про її розпуск та заборону політичних лідерам «Анакот Май» десять років займатися політикою) [85].

Політична партія «Паланга Прачарат» була заснована у 2018 році та являлася політичною силою, яка виступала офіційною опорою військових та генерала Праюта Чан-Оча, який правив країною після військового перевороту 2014 року.

Багато хто з партійних лідерів цієї партії являлися членами і радниками «військового кабінету», партія відкрито заявила про підтримку повернення генерала Праюта Чан-Оча на пост прем'єр-міністра після виборів. Основна програма партії полягає в продовженні національного плану реформ, розпочатих військовими.

Створення партії «Паланга Прачарат» стало проявом нових тенденцій у політичному житті Таїланду. Вперше за багато років учасником виборів до парламенту мала стати політична сила, яка контролює уряд та державний адміністративний ресурс. Це відбувалося в умовах політизації військових та виникнення у військової адміністрації бажання інституціоналізувати свій вплив на соціально-економічний розвиток країни.

Основною метою партії «Паланга Прачарат» було підтримати генерала Праюта Чан-Оча на посаді прем'єр-міністра. Вона здійснювала тактику кооперації, вилучення, переконання та залучення потенційних кандидатів, пропонуючи їм шанс бути обраними. Близько 50 чинних та колишніх депутатів з інших партій перейшли до «Паланга Прачарат», включаючи кількох колишніх лідерів «червоних сорочок». Багато з них були відомими та впливовими регіональними політиками, що мали власну мережу впливів. У багатьох регіонах спостерігалися оголошення, в яких пропонувалося оплатити виборцям їх голоси [11, с.250].

Крім того, треба відзначити факт наявності тристороннього союзу між партією «Паланга Прачарат», бізнес-конгломератами та консервативним антитаксінським рухом, відомим як Комітет народно-демократичних реформ (НДРК), чії багатомісячні мітинги створили підставу для державного перевороту 2014 року та повалення уряду Йінглак Чинават. У передвиборчій політичній риторичі «Паланг Прачарат» акцент робився на популістській риторичі, яка була спрямована на залучення підтримки традиційного бідного електорату партій Таксіна Чинавата, а саме соціальна допомога бідним, дешеве житло, звільнення від боргів для робітників та фермерів, збільшення мінімальної заробітної плати та виплат матерям та новонародженим.

Державне фінансування та існування військового уряду як діючої правлячої групи, яка розробляла Конституцію, створювала для партії «Паланг Прачарат» умови, з якими не могла конкурувати жодна інша політична сила. Це було підтверджено на парламентських виборах 2019 року [91].

Таким чином, можна стверджувати, що в XXI столітті в партійній системі Королівства Таїланд існувала поляризація, яка стала визначальною для розвитку політичного та суспільного життя. Фінансова криза 1997-1998 років сприяла приходу до влади представників великого бізнесу, уособленням якого став Таксін Чинават та його партія «Тай Рак Тай». Основною електоральною базою цієї політичної сили стала сільська та робітничка біднота східних та північно-східних районів. «Тай Рак Тай» змогла ефективно протистояти традиційній провідній політичній силі в тайській державі – Демократичній партії, яка спиралася на середній клас та міських жителів й відзначалася роялістською спрямованістю. Також треба відзначити існування зв'язків між Демократичною партією та тайською армією, яка також стояла на захисті традиційної королівської влади.

З політичної арени це протистояння дуже швидко перейшло у громадський простір та вилилося у рух «жовтих сорочок» (відстоювали ідеї, близькі Демократичній партії) та «червоних сорочок» (об'єднали протаксіновські сили). В решті решт, загострення конфронтації на політичному та суспільному рівні привело Королівство Таїланд на грань громадянської війни, закінчившись черговим військовим переворотом та зосередженням політичної влади в руках військових у 2014 році. Цей військовий переворот мав значні наслідки для партійної системи Таїланду. Цього разу військові взяли курс на політизацію своєї влади, її правове закріплення, що знайшло практичне втілення у створенні лояльної до військової адміністрації політичної партії «Паланг Прачарат». Її виникнення змінило конфігурацію у політичній системі Таїланду, вперше вивівши на політичну арену силу, за якою стояв адміністративний державний ресурс та

армія. Крім цього, починає оформлюватися новий напрямок у демократичному русі, який відкидав традиціоналізм та роялістичну прихильність, був орієнтований на молодь та знайшов своє втілення у політичній партії «Анакот Май». Тобто, напередодні парламентських виборів 2019 року політична конфігурація партійної системи Королівства Таїланд значним чином ускладнилася, перш за все за рахунок виникнення нових впливових гравців.

3.2. Парламентські вибори 2019 року: умови проведення, результати та наслідки

Вибори 24 березня 2019 року стали першими виборами до Палати представників, які були проведені відповідно до Конституції 2017 року. 23 січня 2019 року було видано королівський указ про проведення загальних виборів до Палати представників. Виборча комісія оприлюднила порядок проведення виборів. У перший етап (з 28 січня по 19 лютого) відбувалася реєстрація виборців, які бажають проголосувати заздальгідь (як у своєму, так і у іншому виборчому окрузі), а також виборців, які перебувають у інших країнах. Виборці мали змогу зареєструватися трьома способами.

По-перше, самостійно в районному чи місцевому реєстраційному відомстві або у посольстві Таїланду в країні перебування; по-друге, поштою; по-третє, скориставшись он-лайн реєстрацією. Другий етап (з 4 по 8 лютого) передбачав подачу заяв кандидатами від округів, списків партійних кандидатів політичними партіями, висування кандидатур на пост прем'єр-міністра для подальшого розгляду та ухвалення парламентом. Всі ці документи необхідно було передати до головного офісу Виборчої комісії. В кожному окрузі протягом трьох днів після оголошення виборів визначалося місце подачі заяв кандидатів від кожного виборчого округу [83].

Було визначено наступні дати для голосування: 4-16 березня 2019 – голосування громадян, що перебувають за кордоном; 17 березня 2019 року – дострокове голосування (для виборців, які висловили бажання проголосувати раніше офіційної дати, а також для літніх людей та людей з обмеженими можливостями); 24 березня 2019 року - загальні вибори до Палати Представників [83].

Відповідно до цього розкладу у тайських політичних партій було 58 днів на проведення виборчих кампаній. На відміну від виборів 2011 року, які були останніми успішно проведеними виборами в країні, і невдалими виборами 2014 року, результати яких були анульовані Виборчою комісією і Конституційним судом, в цей раз в змаганні за депутатські місця брали участь 77 партій з 10 792 кандидатами [32, с.248]. Це було результатом виборчої реформи, основне завдання якої полягало в тому, щоб не допустити в майбутньому відтворення величезних масових партій, що домінували в таїландській політиці з 2001 по 2014 рік, і запобігти приходу до влади партій з популістськими програмами, перш за все пов'язаних з могутнім політичним кланом Чинават. При будь-якому результаті виборів передбачалося, що жодна з партій не набере такої кількості голосів, щоб повністю контролювати нижню палату парламенту, тому уряд, який буде сформований за результатами виборів, буде коаліційним [83].

Головна боротьба у передвиборчій гонці розгорнулася між партією «Пхиа Тай», яка пройшла через чергове оновлення, та заснованою в 2018 році партією «Паланга Прачарат». Якщо перша відносилася до демократичного табору (вона виграла останні вибори в 2011 році, в результаті чого пост прем'єр-міністра зайняла сестра Таксіна - Йінглак Чинават), то друга була створена за підтримки військових, являлася прихильницею правлячого військового керівництва та кандидатом на пост прем'єр-міністра висувала генерала Прают Чан-Оча.

За новою виборчою системою для формування уряду і висування свого кандидата на пост прем'єр-міністра партії необхідно набрати 376 голосів -

50% від загального числа членів Національної асамблеї плюс один голос. З огляду на те, що Сенат складався в основному з прихильників військового керівництва, партії «Паланга Прачарат» необхідно було отримати підтримку всього 126 депутатів нижньої палати. А її конкуренту «Пхиа Тай» у свою чергу необхідно було набрати всі 376 голосів [108].

В межах передвиборчої гонки партія-сателіт «Пхиа Тай» - «Тай Ракса Чат» зробила несподіваний хід, зареєструвавши в якості позапартійного і у той же час єдиного свого кандидата на посаду прем'єр-міністра на виборах 2019 року 67-річну принцесу Убол Ратану, старшу сестру короля Рами X. Від свого королівського титулу Убол Ратана відмовилася після заміжжя - з майбутнім чоловіком вона познайомилася під час навчання в Массачусетському університеті. У 1998 році пара розлучилася і сестра короля повернулася в Таїланд. Після повернення в Таїланд сестра короля знову почала брати участь в придворному житті. Політична кар'єра для члена королівської родини - незвичайний хід, який порушує традицію, відповідно до якої король повинен цуратися політики. Подібна заява була негативно сприйняла тайськими політиками та королівською родиною. Король Рама X засудив рішення своєї сестри вступити в боротьбу за пост прем'єр-міністра, бо подібна участь члена королівської сім'ї в політичних виборах суперечить національним традиціям і позиції королівської сім'ї Таїланду, члени якої завжди стояли осторонь від політики. В решті-решт кандидатуру принцеси на пост прем'єр-міністра було знято [32, с.243].

Період передвиборчої кампанії був затьмарений політичними репресіями, цензурою ЗМІ, нерівним доступом до ЗМІ та відсутністю незалежного та неупередженого нагляду з боку Виборчої комісії Таїланду, члени якої були призначені військовою адміністрацією. Результати, оголошені через шість тижнів після голосування, були з порушеннями, бюлетені були «втрачені», а підсумки голосування змінилися. Крім того, формула розподілу депутатських мандатів була змінена після виборів з метою зменшення місць, завойованих опозиційними партіями, та їхнього

перерозподілу між партіями, що виступають за військову адміністрацію, що дозволило їй отримати переважну більшість [91].

Лише одному міжнародному органу з моніторингу виборів, Азіатській мережі вільних виборів, було дозволено спостерігати за виборами 2019 року в Таїланді. Дві внутрішні організації-спостерігачі, P-Net і We Watch, також отримали дозвіл спостерігати за виборами, але всі три місії зазнали серйозних обмежень щодо доступу до дільниць і процедур голосування. We Watch відзначили, що, хоча вибори дали суспільству можливість реалізувати своє право голосу, процес не був вільним і чесним [91].

Вибірчі змагання в основному проходили між двома полюсами: одна сторона підтримувала лідера перевороту генерала Праюта, а інша - антивоєнні політичні партії. За нової пропорційної виборчої системи багато абсолютно нових політичних партій зареєструвалися та взяли участь, що призвело до дуже конкурентних виборів з високим рівнем участі; 81 партія висунула 11 181 кандидата у виборчі округи та 2917 за партійними списками (жоден незалежний кандидат не мав права брати участь у виборах). За даними Виборчої комісії Таїланду, на виборах проголосувало більше ніж 38 мільйонів осіб, таким чином явка виборців склала 74,69% (трохи нижча за явку на виборах 2011 року – складала 75,03%) [83].

Результати показали, що більшості місць у Палаті представників не отримала жодна партія, а політичний розкол зберігся. До нижньої палати увійшло 26 партій, при чому лише дев'яти політичним партіям вдалося здобути місця у виборчому окрузі, а п'ять з них досягли мінімальної вимоги у 25 місць, щоб мати можливість висувати кандидатів на посаду прем'єр-міністра. Відповідно до кількості депутатських мандатів у Палаті Представників, переможцем стала партія «Пхиа Тай» (отримала 136 з 500 місць у нижній палаті парламенту). Однак її рівень підтримки у порівнянні 2011 роком значно знизився (у 2011 році вона отримала 15,7 мільйони голосів, а у 2019 році – 7,88 мільйони) [83].

Її основник супротивник – проурядова партія «Паланг Прачарат» набрала 23,7% (8,44 мільйона) голосів та отримала 116 депутатських мандатів (з них 97 місць у одномандатних виборчих округів та 19 за партійними списками). Треба зазначити, що партія «Пхиа Тай» отримала 27,2% депутатських мандатів за одномандатними округами, що перевищувало її 22,2% загальної кількості отриманих голосів, тому за партійними списками місць вона не отримала. Формула перерозподілу надлишкових місць дозволила 12 невеликим партіям отримати по 1 депутатському мандату, хоча вони не перемогли в жодному окрузі [83].

Партія, яка стала третьою за кількістю отриманих голосів (6,3 мільйони) та місць в парламенті (81 мандат), стала новостворена «Анакот Май» («Майбутнє попереду»), що виступала на антивоєнній та прогресивній політичній платформі. Особливий акцент ця політична сила робила на молодь – тих виборців, хто вперше проголосував за цих виборах у віці від 18 до 25 років (на них припадало приблизно 8 мільйонів з 51 мільйонів виборців загалом або 14,3%) [83].

Найстаріша партія Таїланду - Демократична партія – за кількістю отриманих місць опинилася на четвертому місці (53 депутатських мандати та 3,96 мільйонів голосів). Найбільших втрат у власній підтримці вона зазнала в Банкоці та південних регіонах через зростання популярності «Паланг Прачарат» та «Бхумджайтхай». Остання була утворена фракцією політиків, які під час політичних заворушень 2008 року переключили свою підтримку з уряду Таксіна Чинавата на очолювану демократами коаліцію, на виборах 2011 року вона посіла третє місце, а у 2019 році отримала 51 депутатський мандат та 3,7 мільйони голосів виборців (п'яте місце). «Бхумджайтхай» виступає за лібералізацію законів про марихуану та послуг спільних поїздок [83].

Результати виборів за регіонами відображають значні зміни політичних уподобань у різних округах, що, враховуючи таку особливість тайської партійної системи, тісний історичний зв'язок політичних партій з певними

регіонами, свідчить про значні зміни у розстановці електоральних пріоритетів. Наприклад, партія «Пхиа Тай» в традиційному для неї північно-східному регіоні отримала лише 84 депутати (на минулих виборах їх кількість складала 104). На півночі (це ще один традиційний регіон електоральної підтримки «Пхиа Тай») вона розділила виборчі округи з проурядовою партією «Паланг Прачарат» майже порівну (28 місць «Пхиа Тай» проти проти 25 місць «Паланг Прачарат») [91].

Тобто, на виборах 2019 року позиції протаксінської «Пхиа Тай» значно ослабли, це було обумовлено, по-перше, вертикальною структурою підпорядкування та нездатністю спілкуватися з молоддю, яка відчувала себе відокремленою від поляризованої політики. По-друге, популізм «Паланг Прачарат» виявився більш ефективним, враховуючи її контроль над державним апаратом та бюджетом [65].

Бангкок став явним показником зміни настроїв виборців у ультраконсервативному таборі, який відмовився від звичної підтримки демократичної партії та підтримав «Паланг Прачарат». У той же час молодь проголосувала за партію «Майбутнє попереду». Кількість отриманих депутатських місць Демократичною партією на півдні (регіон традиційної підтримки) скоротилася з 50 до 22 мандатів, інша половина місць, які традиційно були за демократами, відійшла до «Паланг Прачарат», «Бхумджайтхай» та «Прачарат» Остання позиціонувалася як мусульманська партія та мала підтримку у трьох південних прикордонних провінціях. Вона отримала 6 депутатських мандатів. Партія «Бхумджайтхай» у попередні вибори орієнтувалася на північно-східний регіон, але у 2019 вже розширила всій вплив на весь Таїланд [65].

Загалом, вибори 2019 року відзначилися значною втратою позиції прихильників Таксіна Чинавата у особі партії «Пхиа Тай». Щоб протистояти впливу нової виборчої системи, «Пхиа Тай» намагалася попередити можливу втрату місць у партійних списках шляхом створення партій-сателітів для максимізації отриманих голосів та збільшення шансів на отримання місць за

партійним списком. У той же час ці партії виконували функції довірених осіб на випадок, якщо партія «Пхиа Тай» буде в черговий раз розпущена. Щоб уникнути суперництва з партіями партнерами, «Пхиа Тай» представила кандидатів лише у 250 з 350 виборчих округів. Однак план не спрацював, коли за рішенням суду було знято з реєстрації партію «Тай Ракса Чарт» через її висунення принцеси Убол Ратани, старшої сестри тайського короля Рами X, своїм кандидатом на пост прем'єр-міністра. Цей акт був визнаний ворожим щодо конституційної монархії і керівникам партій заборонили брати участь у виборах на 10 років [83].

Ця ситуація посприяла партії «Майбутнє попереду», бо в округах, за якими балотувалися представники розпущеної «Так Ракса Чарт», не було висунуто представників від «Пхиа Тай» (щоб не створювати конкуренцію). Крім цього «Майбутнє попереду» продемонстрували нетрадиційну прихильність прогресивній політиці: скасування військового призову, стримування повноти влади військових, перегляд Конституції, підвищення прозорості уряду та просування прав ЛГБТ. Ця партія провела найбільш масштабну агітацію в соціальних мережах, яка була особливо успішною серед молоді [65].

Якщо говорити про перемогу урядової партії військових «Паланг Прачарат» з найбільшою кількістю голосів (8,4 мільйона голосів з 38 мільйонів можливих), то її можна пояснити трьома основними причинами: підтримка від чинних депутатів кількох партій та їх привілейоване ставлення по відношенню до Виборчої комісії Таїланду; картка соціальної допомоги Прачарата та популістські програми, які дозволили залучали голоси бідноти та нижчих середніх класів; звернення партії до ультрароялістичних середніх і вищих середніх класів, які раніше були лояльні до партії демократів (це призвело до падіння рівня підтримки Демократичної партії) [42].

Консервативні представники виборчого електорату Таїланду надали перевагу військовому режиму перед партіями, що були прихильниками

Таксіна Чинавата, підтримуючи, таким чином, перевагу статус-кво, соціальну ієрархію та порядок.

Вибори 2019 року повинні були забезпечити легітимність уряду військових, однак одразу по їх завершенню заговорили про порушення та маніпуляції, у тому числі через упередженість Виборчої комісії Таїланду, орган, який відповідно до Конституції 2017 року мав виконувати функції незалежного урядового органу, який має повноваження керувати, контролювати та регулювати виборчий процес. Однак на його неупередженість впливав у тому числі і той факт, що всі сім посадовців, з яких складалася Виборча комісія, були призначені в односторонньому порядку військовою адміністрацією [83].

До найбільш критичних зауважень щодо виборчого процесу можна віднести наступні. По-перше, Виборча комісія на свій розсуд змінила виборчі кордони, а виборчі округи були сформовані так, щоб підтримка розподілялась на користь партії «Паланг Прачарат». По-друге, виборчі бюлетені були перероблені так, що номер партії не був єдиним у всіх виборчих округах, як це було на попередніх виборах, а змінювався від округу до округу. По-третє, діяли жорсткі обмеження щодо передвиборчого процесу, у тому числі цензура з боку військової адміністрації. Партії, які виступали в якості опонента військовій владі, розпускалися (як «Тай Ракса Чарт»), деяким кандидатам відмовляли в реєстрації, забороняли брати участь в виборах, проти опозиційних партій були відкриті чисельні судові процеси [95].

Також можна відмітити зловживання державними ресурсами з боку партії військових «Планг Прачарат», залякування, переслідування, перешкоджання та знищення агітаційних плакатів у передвиборчий період. Попередні результати у ніч виборів були надзвичайно неточними. Остаточні результати були оприлюднені лише через 44 дні – 8 травня 2019 року. Несвоєчасна звітність справила великий вплив на кількість партій, обраних до нижньої палати, та формування урядової коаліції через розподіл 12 депутатських місць по одному серед другорядних політичних партій. У

вирішенні скарг після виборів та виборчих суперечок. Виборча комісія переважним чином займала сторону «Паланг Прачарат» [95].

Згідно з результатами трьох основних опитувань громадської думки (Super Poll, Suan Dusit Poll та Nida), проведених після виборів 2019 року, більшість людей відповіли, що не задоволені неясними результатами голосування. Більше половини респондентів були стурбовані неправильною поведінкою Виборчої комісії у сфері управління виборами та оголошення результатів. Одразу після виборів студенти кількох університетів запуск петицію, у якій закликали провести імпічмент Виборчої комісії, однак жодних судових дій щодо неї так і не було вжито [83].

Загалом, виборча реформа, яка мала на меті стримати популярність політичних партій колишнього прем'єр-міністра Таксіна Чинавати, сприяючи появі малих та середніх партій, ненавмисно дозволила новій антивоєнній політичній партії «Майбутнє попереду» отримати значну кількість місць та зробила помітною роздробленість традиційних консервативних еліт.

Завдяки новому виборчому законодавству за результатами виборів до нижньої палати було обрано 26 політичних партій, які замінили домінуючу політичну партію, яка протягом останніх 15 років загрожувала своїм впливом традиціоналістам та військовим. Це дозволило партії «Паланг Прачарат» обрати прем'єр-міністра, не маючи більшості в Палаті Представників. Але в результаті військові отримали дві міцні опозиційні партії.

Одна з них представляла собою усталений бренд популістської політики, який мав значну підтримку з боку бідних верств виборців та домінував на чотирьох виборах поспіль. Інша, озброєна силою соціальних медіа, символізувала новий розкол у тайській політиці. Переконавання партії «Майбутнє попереду» та її увага до питань перегляду Конституції, усунення від влади військових, реконструкції незалежних установ, зробили її ще одним політичним викликом для ультрароялістів, який, на відмінно від політичних сил підтримуючих Таксіна Чинавата, зосереджувався на демократії, правах людини, боротьбі з корупцією [91].

Військова адміністрацію не передбачила прориву у виборах партії «Майбутнє попереду». Те, що мало на меті бути лише прикриттям виборчого змагання, в якому заздалегідь визначено переможця, натомість створило політичну можливість для швидкого зростання популярності нової політичної сили, особливо серед міської та університетської молоді.

Результати виборів 2019 року свідчать про зміну існуючих політичних розколів, які існують в Таїланді вже майже два десятиліття. Розкол базувався на класовій боротьбі бідних сільських виборців з одного боку (найбідніші райони півночі, північного сходу, кілька провінцій центрального регіону та райони робітничого класу навколо Бангкоку, які традиційно голосували за партію, що підтримували Таксіна Чинавата) та роялістичної еліти та середнього класу в Бангкоку й міських районів з іншого (підтримували традиціоналістів та військових). Однак в результаті виборчої кампанії з'явилися і нові розколи, у тому числі розкол між поколіннями, який проявив серед в політичній сфері. Партію військової адміністрації «Паланг Прачарат» підтримали ультраконсерватори та старші виборці, тоді як партія «Майбутнє попереду» була надзвичайно популярною серед виборців, які вперше голосували, об'єднуючи виборців із самих різних станів [83].

З самого початку військова адміністрація не правильно оцінила потенціал новоствореної партії «Майбутнє попереду», той факт, що вона стала третьою за чисельністю політичною силою в нижній палаті тайського парламенту, почало сприйматися як загроза для стабільності існуючого режиму «авторитарної демократії». Саме тому влада взяла курс на дискредитацію, а потім і розпуск цієї партії та виведення з політичної гри її лідера. Ще в період передвиборчої кампанії проти партії «Майбутнє попереду» було подано 28 судових позовів [26, с.339].

У листопаді 2019 року Танатон Чісгунгренгкіт рішенням Конституційного суду був позбавлений депутатського мандату за те, що в момент реєстрації його кандидатури на виборах він був акціонером медіакомпанії (закон забороняє кандидатам володіти подібними активами

через побоювання, що вони отримають переваги в публічній боротьбі), хоча від політичної діяльності його не усунули. Однак вже 21 лютого 2020 року Конституційний суд розпустив партію «Майбутнє попереду», звинувативши її у підбурюванні до зміни державного режиму (конституційної монархії) та отриманні незаконної пожертви на передвиборчу кампанію від Таннатона у розмірі 191 мільйона батів (6,1 мільйон доларів), хоча він наполягав, що це позика [26, с.339].

В результат, 16 членам виконавчого комітету партіє «Майбутнє вперед», з яких 11 були парламентаріями, було заборонено займатися політичною діяльністю протягом 10 років. До цього списку потрапив і лідер партії, політичній кар'єрі якого загрожують ще і інші судові розгляди. У разі їхнього вирішення не на користь політика, він може бути ув'язнений та втратити право займатися політикою протягом 20 років. Заборонивши діяльність партії «Майбутнє вперед» влада, безперечно, завдала удару демократичній опозиції та послабила антиурядову коаліцію в парламенті. Депутатам від розпущеної партії було надано право вибору протягом наступних 60 днів або приєднатися до інших партій (цим рішенням скористалося 11 осіб), або створити нову партію, що зробили 50 парламентаріїв. Партія «Рух вперед» стала наступницею партії «Майбутнє попереду» та має намір продовжувати політику попередниці [26, с.340].

Хоча ще наприкінці 2019 року Танатон заявив, що не закликатиме людей виходити на вулицю, поки є можливість забезпечити транзит до демократії мирним шляхом, проте розпуск партії «Майбутнє попереду» продиктував зміни у тактиці його діяльності щодо організації масового соціального руху. Наприкінці 2019 року він ініціював найбільший з 2014 року антиурядовий протест у Бангкоку за участю 10 тисяч осіб. У середині січня 2020 року понад 14 тисяч осіб вийшли на мітинг у столиці під гаслом «Марш проти диктатури» [26, с.341].

Позбавлений права брати участь у безпосередній партійній діяльності, Танатон (як і його найближчі прихильники) залишився в політичному

просторі, що він і використав для створення «Руху вперед у майбутнє» (у березні 2020 р. він був перейменований у «Прогресивний рух» »). Цей рух не є організацією, він має мережеву структуру і об'єднує людей, які розділяють спільні політичні погляди – неприйняття диктатури та створення справедливого суспільства. Перед рухом стоять три завдання: підготовка виборів до місцевих органів влади; поширення у суспільстві ідеології партії, використовуючи з цією метою різні платформи; створення громадських мережевих структур, які об'єднують людей, готових боротися за демократію, у всіх провінціях країни [26, с.342].

У вересні 2021 року були внесені зміни до Конституції, які передбачали оновлення виборчого законодавства Таїланду, вибори за новою системою повинні пройти не пізніше 2023 року. За новою системою виборці отримають два бюлетені, один для голосування за кандидата в нижню палату парламенту, а інший – для голосування за обрану політичну партію. Це буде вигідно великим партіям та працюватиме проти малих [68].

Нова система передбачає 400 місць у нижній палаті для депутатів від округів (у порівнянні з 350 за нинішньою системою). Тобто будуть додатково сформовані 50 виборчих округів. Ще 100 депутатів будуть обрані за пропорційним представництвом із партійних списків (зараз таких депутатів 150). Очікується, що за новою виборчою системою метод розрахунку кількості мандатів за партійними списками стане більш зрозумілим. На загальних виборах 2019 року методом розрахунку був чорний ящик. Виборча комісія присудила по 1 мандату 12 партіям, кожна з яких набрала менше 0,3% від усіх поданих бюлетенів. Усі 12 партій приєдналися до правлячої коаліції, надавши їй можливість сформувати більшість у нижній палаті, щоб без проблем ухвалювати нові закони [68].

За дані поправки проголосувало на спільній парламентській сесії 323 члени нижньої палати та 149 сенаторів. Таким чином, вимога, щоб за поправку до Конституції проголосувало принаймні одна третина сенаторів і 20% членів опозиції, була виконано. Утрималося під час голосування 127

депутатів нижньої палати та 66 сенаторів; 33 депутати проголосували проти. Підсумки голосування за поправки відображали позиції ймовірних переможців та переможених за новою виборчою домовленістю. Правляча партія «Паланг Прачарат» та головна опозиційна сила «Пхиа Тай» проголосували за поправки. Голоси сенаторів розділилися. Більшість чинних сенаторів, які були обрані військовою адміністрацією, підтримали правлячу коаліцію. Дехто з сенаторів наполягав, що система з двома голосами сприятиме політичній корупції (подібна система привела у 2001 році до влади Таксіна Чинавата). Більшість представників малих політичних партій, як в опозиції, так і в правлячій коаліції, утрималися від голосування за поправку [68].

Партія «Рух вперед» (наступниця розпущеної партії «Майбутнє попереду») вважає, що поправка щодо скорочення місць пропорційного представництва є тактикою влади, спрямованою на зупинку зростання прогресивних партій. «Рух вперед» широко підтримують здебільшого молоді демократично налаштовані протестувальники, які влаштовують мітинги, починаючи з 2020 року. Через COVID-19 рух втратив масштабність, але нещодавно антиурядові протести знову почали набрати обертів, роблячи у своїх вимогах акцент на відставці Праюта, а не на реформах монархії. Розгортанню руху сприяла у тому числі не дуже ефективна політика влади по стримуванню пандемії [68].

Таким чином, підсумки парламентських виборів 2019 року стали індикатором та яскравим наслідком тих процесів, якими характеризувалося політичне життя та розвиток партійної системи Королівства Таїланд в період після приходу до влади військових у 2014 році. Конфронтація відбувалася по лінії розколу на прихильників та противників королівської влади, військової адміністрації. В рамках передвиборчої кампанії всіма політичними силами активно використовувалися популістські лозунги, економічні заклики, такі як зниження пощадків для середнього та малого бізнесу.

В рамках цих виборів сильно знизився рівень підтримки протаксінівської партії «Пхиа Тай», велика частка її традиційного електорату підтримала проурядову партію «Паланг Прачарат», у тому числі це було обумовлено тим, що «Паланг Прачарат» використовувала адміністративний ресурс та схожу до «Пхиа Тай» популістську риторичку. Крім цього, з приходом партії військових до влади виборці пов'язували надії на забезпечення порядку та стабільності у країні. Люди втомилися від політичного хаосу та масових заворушень, які стали наслідком протиборства сторін протягом десятиліття, також ходили чутки про те, що у разі невдачі «Паланг Прачарат» на виборах можливий черговий військовий переворот.

Демократична партія, найстаріша політична сила в Таїланді, поступилася своїм електоратом як «Паланг Прачарат», так і новоствореній прогресивній демократичній силі – партії «Майбутнє попереду», яка перш за все орієнтувалася на молодь.

Вибори 2019 року не привели до встановлення в Таїланді реальної демократичної системи. Більшість спостерігачів та учасників виборів вказували на непрозорість виборів, використання владою адміністративних ресурсів для мобілізації громадської думки на користь провоєнних партій. Наступ на опозиційні партії почався ще під час передвиборчої кампанії. За рішенням Конституційного суду було знято з парламентських перегонів партію-сателіта «Пхиа Тай» - «Тай Ракса Чарт». Підставою стало висунення нею в кандидати на посаду прем'єр-міністра старшої сестри короля, що суперечило засадам монархії.. Це призвело до масових акцій протесту. Влада у Королівстві Таїланд за результатами парламентських виборів 2019 року залишилася зосередженою у руках людей, які підтримували курс, розпочатий військовими в 2014 році, умов для реальної діяльності опозиції в межах тайської партійної системи так і не було створено.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження сучасної партійної системи Королівства Таїланд нами були зроблені наступні висновки:

1. Аналіз понятійно-категоріального апарату з проблем розвитку партійних систем дозволив нам зробити висновок про складність та багатогранність досліджуваного феномену. Існує чисельна кількість різнопланових підходів до трактування партійної системи та політичної партії. В рамках нашого дослідження ми притримувалися розуміння, що партійна система - це політичний простір, який складається з політичних партій та упорядкованої сукупності відносин: з одного боку - між різними партіями, з іншого боку - між партіями та іншими елементами політичної системи суспільства. У свою чергу, партія - це політична організація, що має певну ідеологію, метою якої є боротьба, отримання та здійснення влади, для цього вона спрямовує свої зусилля на заручення підтримкою мас.

Також для нашого дослідження важливою була категорія «військовий переворот»: ми дійшли висновку, що найчастіше військові виходять на авансцену політичного життя та приходять до влади в умовах слабкості державної влади, яка являється наслідком загострення протиріч в суспільстві. Військовий переворот можна розглядати з позицій позитивного впливу на суспільство. Справедливий військовий переворот передбачає захист населення від цивільної влади та характеризується чотирма критеріями: перерозподіл влади, народна підтримка, відсутність насильницької розплати з боку військових по відношенню до попередньої влади та дії в інтересах нації.

2. Вивчення наукової літератури дозволило зробити висновок про актуальність даної теми серед науковців. Однак, попри накопичений ґрунтовний науковий доробок, тема вимагає подальшого дослідження,

враховуючи трансформаційні процеси в партійній системі Королівства Таїланд. Це пов'язано, у тому числі, з виникненням якісно нових політичних гравців та соціальних розколів, за якими відбувається поляризація політичного життя, з залученням нових методів до передвиборчої стратегії партій, з поширенням популістської риторики.

Враховуючи той факт, що в рамках нашого дослідження розглядалися процеси, які відбуваються на сучасному етапі, велике значення для нас мали джерела. Використання великої кількості джерел англійською та тайською мовами, у тому числі тих, що були введені до наукового обігу вперше, дозволило всебічно дослідити партійні процеси в Таїланді та сприяло проведенню комплексного дослідження на належному рівні.

3. Соціально-економічний розвиток сучасного Таїланду відзначається позитивними тенденціями, не дивлячись на доволі нестабільну ситуацію в політичній сфері. Фінансова криза 1997-1998 років пригальмувала розвиток Таїланду і створила умови для приходу до влади представників великих капіталів на чолі з Таксином Чинаватаю. Електоральна орієнтація Таксіна Чинавата на найбільш бідні регіони (східні та північно-східні) та верстви сільського населення певним чином сприяла проведенню реформ та реалізації економічної політики, спрямованої на покращення умов життя цих верств населення. Таїланд досить швидко відновив позитивну динаміку економічного розвитку, зрушення у крашу сторону відбувалися і у соціальній сфері.

Після військового перевороту 2014 року військова адміністрація в соціально-економічній сфері почала реалізовувати стратегію Таїланд 4.0, яка передбачала перехід Королівства Таїланд з групи країн з середнім розвитком до групи розвинутих країн. Акцент робився на розвиток десяти найбільш економічно рентабельних й пріоритетних сфер економіки та ініціативи Східний економічний коридор (СЕК), яка мала сприяти промислому розвитку найбільш бідніших східних провінцій Таїланду.

Партія «Паланг Прачарат», яка перемогла на виборах у парламент в 2019 році, продовжила цю стратегію. Однак пандемія, що у 2020 році охопила весь світ, негативним чином вплинула на стан тайської економіки, загострила економічні та соціальні протиріччя, заклала основу для майбутніх потрясінь в політичній та партійній сферах.

4. Характерною рисою розвитку Королівства Таїланд у ХХ – на початку ХХІ століття є часті військові перевороти, які традиційно супроводжуються внесенням значних коректив до законодавства, у тому числі переглядом чинної Конституції. При цьому велика увага приділяється змінам до нормативно-правової бази, яка регулює політичну, партійну та виборчу сфери країни. Перш за все, це пояснюється тим, що передумови військових переворотів в переважній більшості випадків пов'язані з певними негараздами саме в політичній сфері суспільного життя.

Конституція 2017 року стала продуктом військової адміністрації, яка прийшла до влади в наслідок перевороту 2014 року. Цей документ був спрямований на перешкодження концентрації влади в руках однієї партії (як це було в період правління Таксіна Чинавата та Йінглак Чинавата). Впроваджувалася нова змішана виборча система, яка передбачала голосування або за кандидата, або за партію за допомогою одного бюлетеня. В цих умовах отримати суттєву кількість місць в парламенті могла лише та політична сила, яка мала власних представників у всіх виборчих округах. Тобто створювалися умови для потрапляння в парламент представників тих партій, які мали значні ресурси, шанси малих та середніх партій наближалися до нуля.

Нова система розподілу голосів створювала умови для існування партійної системи з нестійкими парламентськими коаліціями. Була запроваджена нова система формування Сенату, який тепер майже повністю призначався військовими, та обрання прем'єр-міністра, кандидатура якого тепер затверджувалася не тільки нижньою, але й верхньою палатою парламенту. При цьому була ліквідована вимога, що кандидат у прем'єр-

міністри мав були літером партії, що набрала більшість - тепер він міг не належати до жодної політичної сили.

Таким чином, нова Конституція сформувала нормативно-правові засади для збереження статусу та впливу військових на державні процеси в країні. Саме новий конституційний механізм дозволив лідеру військового перевороту, генералу Прают Чан-Оча, легальним чином зайняти посаду прем'єр-міністра Таїланду після парламентських виборів 2019 року.

5.Партійна та політична система Королівства Таїланд у XXI столітті відзначалася значною поляризацією. З одного боку була сільська та робітничка біднота, що виступала електоральною базою політичних утворень, сформованих великими капіталами та підпорядкованих родині Чинават («Тай Рак Тай», «Пхиа Тай» тощо), з іншого боку - традиціоналісти роялістського спрямування, які мали певні зв'язки з армією, електоральною базою яких виступав середній клас та міські жителі, а виразником інтересів - Демократична партія.

Поступово партійне протистояння переросло у масштабний громадський рух, який був представлений угрупованням «жовтих сорочок» (прихильники королівської влади) та «червоних сорочок» (прихильники Таксина Чинавата). Ідеологічне протистояння, протести, мітинги, сутички між представниками цих двох таборів визначали розвиток політичного життя в Таїланді майже десять років (аж до військового перевороту 2014 року) та ледь не привело до початку громадянської війни. В результаті, до влади знову приходять військові. Однак цього разу вони беруть курс на політизацію своєї влади та її правове закріплення, що знайшло практичне втілення у створенні лояльної до військової адміністрації політичної партії «Паланг Прачарат», виникнення якої змінило конфігурацію у політичній системі Таїланду.

Крім цього, одночасно з «Паланг Прачарат» на політичну арену виходить якісно нова, прогресивна політична сила «Анакот Май» («Майбутнє попереду»), яка орієнтувалася на молодь, виступала

антагоністом для протаксінівських сил, військової адміністрації та роялістських традиціоналістів.

Тобто, напередодні парламентських виборів 2019 року в політичній та партійній сфері Таїланду вже існувало не два, а чотири основних полюси тяжіння.

6. Парламентські вибори 2019 року стали яскравим індикатором та прямим наслідком всіх тих процесів, які відбувалися в політичній та партійній сфері Таїланду у перші два десятиліття XXI століття. Нова виборча система та використання адміністративного ресурсу допомогло новоствореній партії військових «Паланг Прачарат» отримати перемогу. Вона змогла переманити на свою сторону велику частку традиційного електорату «Пхиа Тай» в східних та північно-східних провінціях, прихильників Демократичної партії в центрі. Прогресивна молода партія «Анакот Май», яка орієнтувалася перш за все на молодь та прогресивно настроєні верстви населення міст, також продемонструвала значний результат, опинившись на третьому місці за кількістю голосів, відтіснивши Демократичну партію та поступившись лише «Паланг Прачарат» та «Пхиа Тай».

Однак ці вибори не призвели до встановлення по-справжньому демократичної системи. Спостерігачі відзначали непрозорий характер виборів, ще під час передвиборчої кампанії почався наступ на опозиційні партії, які засипалися судовими позовами, розпускалися, чинився всілякий опір їх повноцінній діяльності. Наступ на опозицію продовжився і після оголошення результатів – так у 2020 році була розпущена партія «Майбутнє попереду», що призвело до активізації антиурядових виступів в країні.

В результаті, парламентські вибори 2019 року стали лише спробою легалізувати та легітимізувати повноваження військової адміністрації, а жодним чином не кроком по встановлення реально демократичних політичної та партійної систем в Королівстві Таїланд.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Батисова Ю.Ф. , Кузнецов И.А. Избирательная система: понятие, виды. URL : <https://ftp.scientific-capital.ru/may2020/60052020.pdf> (дата звернення: 22.08.2021).
2. ВВП Таиланда в третьем квартале 2020 года снизился на 6%, улучшив показатели – доклад. URL: <https://www.finanz.ru/novosti/aktsii/vvp-tailanda-v-tretem-kvartale-2020-goda-snizilsya-na-6percent-uluchshiv-rokazateli-doklad-1029807718> (дата звернення: 14.07.2021).
3. Вятр Е. Социология политических отношений / Пер. с польск. М.: Прогресс, 1979. С.43.
4. Глазунов О. Н. Государственный переворот: стратегия и технологии. М. : ОЛМА-ПРЕСС Образование, 2006. 445 с.
5. Голосов Г. Форматы партийных систем в новых демократиях: институциональные факторы неустойчивости и фрагментации. Полис. 1998. № 1. С. 113.
6. Гонюкова Л. Методологія дослідження політичних партій у державно-управлінській науці. Вісник НАДУ. Політологія та право. URL : <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2010-2-25.pdf> (дата звернення: 25.06.2021)
7. Зыонг Тхи Ха. Парламентская система Таиланда в период политического кризиса 2006–2014 годов. Вестник ВГУ. Серия: История. Политология. Социология. 2015. № 1. С. 67–69.
8. Кермонн Ж. Западные политические режимы. Париж: Сей, 1986. С.140.
9. Колдунова Е. В. Политический кризис и социальный протест в Таиланде. Вестник МГИМО. 2015. № 4(43). С. 222–228.

10. Кочетков А. Политические партии и партийные системы. Вестник МГУ. Серия 12. Политические науки. 1998. № 6. С. 13.
11. Лафитский В.И., Ефимова Л.М., Орлов А.Г. Современные избирательные системы. Вып. 14: Узбекистан, Таиланд, Куба / Науч. ред. В.И. Лафитский, В.И. Лысенко. М.: РЦОИТ, 2019. 440 с. URL: https://www.rcoit.ru/upload/iblock/000/%D0%A1%D0%98%D0%A1_14_2019.pdf (дата звернення: 04.04.2021).
12. Лейкман, Э., Ламберт, Дж. Д. Исследования мажоритарной и пропорциональной избирательной системы. М.: Изд. Иностран. Лит., 1958. С. 45 – 53.
13. Люттвак Э. Н. Государственный переворот : практ. пособие : пер. с англ.. М., 2012. 316 с.
14. Меженська О. В. Державний переворот як політичне явище. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук. 23.00.02 – політичні інститути та процеси. Київ : 2016. 218с.
15. Мохончук Б. С. Щодо визначення поняття виборчої системи. URL : https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15207/1/Mohonchuk_119-122.pdf (дата звернення: 03.05.2021).
16. Офіційний сайт Демократичної партії URL: <https://democrat.or.th/> (дата звернення: 15.09.2021)
17. Офіційний сайт партії «Майбутнє попереду» URL: <https://futureforwardparty.org/> (дата звернення: 16.09.2021)
18. Офіційний сайт партії «Паланг Прачарат» URL: <https://www.pprp.or.th/> (дата звернення: 16.09.2021)
19. Офіційний сайт партії «Пхиа Тай» URL: <https://ptp.or.th/> (дата звернення: 17.09.2021)
20. Політична енциклопедія / редкол. : Ю. Левенець (голова) та ін. Київ : Парламент. вид-во, 2011. 808 с.

21. Попков Д. О. Акуталізація концепції соціальних розмежувань Ст. Роккана та С. Ліпсета в контексті сецесійних загроз. URL : <http://visnyk-prsp.kpi.ua/article/view/152897/151997> (дата звернення: 21.08.2021)
22. Пугачева Е. В. Анализ причин политической нестабильности в современном Таиланде: Таксин Чинават и Таиландская демократия. Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия 13: Востоковедение. Африканистика. 2012. № 1. С. 146-153.
23. Пугачева Е. В. Итоги политического кризиса в Таиланде: возвращение клана Таксина Чинавата. Вестник Санкт-Петербургского университета. Востоковедение и африканистика. 2012. № 3. С. 113–120.
24. Пугачева Е. В. Феномен военных переворотов в новейшей истории Таиланда в контексте системы национальной и региональной безопасности (XX–XXI вв.): дисс. канд. ист. наук: 07.00.03. СПб., 2016. 238 с.
25. Рогожина Н. Г. Политические партии Таиланда – проверка на прочность демократии. Контуры глобальных трансформаций. Т.11. №3.2018. С.102-119. URL: <https://www.ogt-journal.com/jour/article/view/316/316> (дата звернення: 14.06.2021).
26. Рогожина Н. Г. Что ожидает демократическую оппозицию в Таиланде? Юго-Восточная Азия: Актуальные проблемы развития. 2020. Том I. № 1 (46). С. 336–344. URL: <https://www.imemo.ru/files/File/ru/Articles/2020/SEA012020-Rogozhina.pdf> (дата звернення: 17.09.2021).
27. Ряскова Н. И. Избирательная система: понятие, виды. Политические науки. 2015. URL : <https://research-journal.org/politology/18575/>(дата звернення: 09.09.2021).
28. Семенко В. Концептуальні підходи до дослідження партійних систем. Наукові записки. Випуск 30, книга 2 URL : <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:bpzJmlgKdOMJ:https://ipiend.gov.ua/wp->

- content/uploads/2018/07/semenko_kontseptualni.pdf+&cd=2&hl=ru&ct=clnk&gl=ua (дата звернення: 26.10.2021)
29. Стратегия «Тайланд 4.0» - инновационная экономика Королевства.
URL: <https://thailandnews.ru/news/gosudarstvo/ctrategia-tailand-40-innovacionnaa-ekonomika-korolevstva> (дата звернення: 15.08.2021)
30. Суттхисангиам Сорраком. Власть и оппозиция: особенности политического процесса в Таиланде (2001-2010 гг.): дисс. ... канд. пол. наук: 23.00.02. М., 2015. 202 с.
31. Суттхисангиам Сорраком. Политические партии Таиланда в контексте политической культуры. Евразийский Юридический Журнал. 2015. № 3(82). С. 247–249.
32. Таномсакчай Припранг. Политический режим Королевства Таиланд в XXI в.: проблемі інституціоналізації і функціонування. Диссертация на соискание ученой степени кандидата политических наук. Специальность 23.00.02 – Политические институты, процессы и технологии . Екатеринбург, 2020. 221 с.
33. Ткач О. І. Політологія. Термінологічний словник : навч. посіб. / О. І. Ткач, П. Р. Костів. Київ : Ун-т “Україна”, 2012. 196 с.
34. Томчук І. О. Порівняльно-правова характеристика відповідальності за злочини 211 проти національної безпеки за вітчизняним та зарубіжним кримінальним законодавством. Право і суспільство. 2015. № 4, ч. 3. – С. 189–194.
35. Требін М. Армія і політика: історична ретроспектива взаємодії. Політ. менеджмент. 2012. № 4/5. С. 141–153.
36. Фомичева Е. А. Военный переворот в Таиланде в 2014 г. и перспективы демократизации общества. Юго-Восточная Азия: актуальные проблемы развития. 2014. № 24. С. 69–88.
37. Фомичева Е. А. Таиланд в 2010-2011 гг. от уличных протестов к парламентским выборам. Юго-Восточная Азия: актуальные проблемы развития. 2011. № 27. С. 266–276.

38. Чупрін Р. В. Проектування виборчих систем: основні підходи та принципи. URL : <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:mLEqY-fsj-oJ:politics.chdu.edu.ua/article/view/74059/69499+&cd=5&hl=ru&ct=clnk&gl=ua> (дата звернення: 11.07.2021).
39. 2014 Interim Charter to re-engineer Thai political landscape. 2014. URL: <https://prachatai.com/english/node/4244> (дата звернення: 03.04.2021).
40. Administrative policy of Future Forward Party. URL: <https://futureforwardparty.org/en/about-fwp/future-forward-party> (дата звернення: 10.09.2021)
41. Archanun Kohpaiboon. Thailand 4.0 and its challenges. Thammasat University. 17 April 2020. URL: <https://www.eastasiaforum.org/2020/04/17/thailand-4-0-and-its-challenges/> (дата звернення: 18.10.2021).
42. Arguelles C, Aththage J.D, Galang K.J. et al. The 2019 Thai General Election: A Missed Opportunity for Democracy. Bangkok: Asian Network for Free Elections. 2019. URL: <https://anfrel.org/wp-content/uploads/2019/06/Thai-Report-2nd-edition.pdf> (дата звернення: 22.07.2021).
43. Asadullah M. N., Bhula-or R. Why COVID-19 will worsen inequality in Thailand. 2020. URL: <https://thediplomat.com/2020/04/why-covid-19-will-worsen-inequality-in-thailand/> (дата звернення: 17.09.2021).
44. Chachavalpongpun Pavin. Beware the Thailand King's New Power Play. 2018. URL: <https://thediplomat.com/2018/10/beware-the-thailand-kings-new-power-play/> (дата звернення: 29.07.2021).
45. Chachavalpongpun Pavin. The Politics of International Sanctions: The 2014 Coup in Thailand. *Journal of International Affairs*. 2014. Vol. 68. № 1. P. 85–169.
46. Chiangsaen U. The Origin of Red Shirts as Counter-Movement. *Fah Diew Kan* 9. no. 3. 2010. P. 90–106.

47. Connors M. K., Hewison K. Introduction: Thailand and the «Good Coup». *Journal of Contemporary Asia* 38. no. 1. 2008. P. 1–10.
48. Constitution Act on the Elections of Members of the House of Representatives: official text. 2018. URL: https://www.ect.go.th/ect_th/download/article/article_20180913155522.pdf (дата звернення: 12.06.2021)
49. Constitution of Thailand (1997). URL: [https://en.wikisource.org/wiki/Constitution_of_Thailand_\(1997\)](https://en.wikisource.org/wiki/Constitution_of_Thailand_(1997)) (дата звернення: 05.04.2021).
50. Constitution of Thailand (2007). URL: [https://en.wikisource.org/wiki/Constitution_of_Thailand_\(2007\)](https://en.wikisource.org/wiki/Constitution_of_Thailand_(2007)) (дата звернення: 05.04.2021).
51. Constitution of Thailand (2017). URL: [https://en.wikisource.org/wiki/Constitution_of_Thailand_\(2017\)](https://en.wikisource.org/wiki/Constitution_of_Thailand_(2017)) (дата звернення: 05.04.2021).
52. Constitutional Act on the Acquisition of Senator: official text. 2018. URL: https://www.ect.go.th/ect_th/download/article/article_20180913155613.pdf (дата звернення: 07.08.2021)
53. David H. Draft Thai constitution threatens to cement military might. 2016. URL: <http://sea-globe.com/thai-constitution-referendum/> (дата звернення: 16.10.2021)
54. Enyedi Z., Bértoa F. C. Party Systems: Types, Dimensions, and Explanations. *Oxford Research Encyclopedia of Politics*. URL: <https://oxfordre.com/politics/view/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-1754> (дата звернення: 14.08.2021).
55. Fast Forward To Thailand 4.0. URL: <https://www.bangkokpost.com/business/1881410/fast-forward-to-thailand-4-0> (дата звернення: 06.07.2021).

56. Hasan M. Red Shirts versus Yellow Shirts. 2010. URL: <http://archive.thedailystar.net/newDesign/cache/cached-news-details-136889.html> (дата звернення: 14.10.2021).
57. Hays J. Economic history of Thailand: Post-war boom and the Thaksin and post-Thaksin years. URL: http://factsanddetails.com/southeast-asia/Thailand/sub5_8g/entry-3310.html (дата звернення: 03.09.2021).
58. Hidden chains: Rights abuses and forced labor in Thailand's fishing industry. Human Rights Watch. 2018. URL: <https://www.hrw.org/report/2018/01/23/hidden-chains/rights-abuses-and-forced-labor-thailands-fishing-industry> (дата звернення: 11.07.2021).
59. Holmes A. On Military Coups and Mad Utopias. *South Atlantic Quarterly*, 113(2). 2014. p.380-395.
60. Huntington, S. *Political Order in Changing Societies*. New Haven, CT: Yale University Press. 1968.
61. Jones C., Pimdee P. Innovative ideas: Thailand 4.0 and the fourth industrial revolution. *Asian International Journal of Social Sciences*, 17(1). 2017. P 4 – 35. URL: <https://doi.org/10.29139/aijss.20170101> (дата звернення: 05.10.2021).
62. Kaendera S., Leigh L. Five Things to Know About Thailand's Economy and COVID-19. IMF Asia and Pacific Department. June 23, 2021. URL: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2021/06/21/na062121-5-things-to-know-about-thailands-economy-and-covid-19> (дата звернення: 05.10.2021).
63. Keyes C. Cosmopolitan' Villagers and Populist Democracy in Thailand. *South East Asia Research* 20. no. 3. 2012. P. 343–360.
64. Kitschelt H. Party Systems. *The Oxford Handbook of Political Science*. URL : <https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199604456.001.0001/oxfordhb-9780199604456-e-030> (дата звернення: 07.05.2021).
65. Lertchoosakul K. Explaining the surprises and upsets of Thailand's 2019 election. *New Mandala*, 30 April 2019. URL:

- <https://www.newmandala.org/explaining-the-surprises-and-upsets-of-thailands-2019-election/> (дата звернення: 16.05.2021).
- 66.Lijphart A. Democracies. Patterns of Majoritarian and Consensus Government in Twenty-One Countries. New Haven: Yale University Press, 1984. 216 p.
- 67.Maliszewska Maryla; Mattoo Aaditya; van der Mensbrugge Dominique. The Potential Impact of COVID-19 on GDP and Trade : A Preliminary Assessment. Policy Research Working Paper;No. 9211. 2020. World Bank, Washington, DC. World Bank. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/33605> (дата звернення: 20.09.2021).
- 68.Masayuki Yuda. Thai ruling party irks progressives with electoral tweaks. Nikkei staff writer. September 16, 2021. URL: <https://asia.nikkei.com/Politics/Turbulent-Thailand/Thai-ruling-party-irks-progressives-with-electoral-tweaks> (дата звернення: 24.09.2021).
- 69.McNeill D. Red Shirt v Yellow Shirt: Thailand's political struggle. 2010. URL: <https://www.independent.co.uk/news/world/asia/red-shirt-v-yellow-shirt-thailands-political-struggle-2057293.html> (дата звернення: 22.08.2021)
- 70.Montesano M. J., Chachavalpongpun P., Chongvilaivan A.eds. Bangkok, May 2010:Perspectives on a Divided Thailand. Singapore: ISEAS Publishing. 2012. URL: <https://bookshop.iseas.edu.sg/publication/462> (дата звернення: 03.07.2021).
- 71.Most People Support Run Against Prayuth. Bangkok Post. January 5, 2020. URL: www.bangkokpost.com/thailand/general/1829124/most-people-support-run-against-prayut-poll (дата звернення: 14.07.2021).
- 72.National Strategy 2018 – 2037. URL: <http://nscr.nesdb.go.th/wp-content/uploads/2019/10/National-Strategy-Eng-Final-25-OCT-2019.pdf> (дата звернення: 18.10.2021).

73. Numnak G. Development and Structural Diversification of the Thai (дата звернення: .. Economy: The Cause of Labour Immigration. URL: https://conference.iza.org/conference_files/worldb2006/numnak_g2728.pdf (дата звернення: 1.09.2021).
74. OECD Investment Policy Reviews: Thailand. URL: <https://asean.org/wp-content/uploads/2021/08/OECD-IPR-Thailand-2021.pdf> (дата звернення: 14.09.2021).
75. Olafsson N. When Military Coups d'état Become Acts of Social Justice. JAN 17 2020. URL : <https://www.e-ir.info/2020/01/17/when-military-coups-detat-become-acts-of-social-justice/> (дата звернення: 07.10.2021).
76. Organic law on political parties comes into effect in Thailand. 8 Oct 2017. URL: <https://www.efe.com/efe/english/world/organic-law-on-political-parties-comes-into-effect-in-thailand/50000262-3402188> (дата звернення: 05.04.2021).
77. Palatino M. Say Hello to Thailand's New Constitution. And Say Hello Again to Thailand's Military Rule. 2016. URL: <https://globalvoices.org/2016/08/22/say-hello-to-thailands-new-constitution-and-say-hello-again-to-thailands-military-rule/> (дата звернення: 11.05.2021).
78. Political parties law comes into effect. 8 OCT 2017. URL: <https://www.bangkokpost.com/thailand/politics/1338659/political-parties-law-comes-into-effect> (дата звернення: 05.04.2021).
79. Pongsudhirak Thitinan. Thailand After King Bhumibol: Foreign and Security Policy Implications. Security Outlook of the Asia Pacific Countries and Its Implications for the Defense Sector. Japan: The National Institute for Defense Studies. 2017. № 15. P. 97–106.
80. Rojanaphruk P. Minister's Aide Accused of Hoarding, Selling Millions of Masks to China. Khaosod English. March 9, 2020. URL: www.khaosodenglish.com/politics/2020/03/09/ministers-aide-accused-of-hoarding-selling-millions-of-masks-to-china (дата звернення: 23.08.2021).

81. Sartory G. Parties and Party Systems. A Framework for Analysis. New York: Cambridge University Press, 1976. 257 p.
82. Selway J. Why Thailand's top court just dissolved a political party. March 9, 2020. URL: <https://www.washingtonpost.com/politics/2020/03/09/why-thailands-top-court-just-dissolved-political-party/> (дата звернення: 22.09.2021).
83. Siripan Nogsuan Sawasdee. Electoral integrity and the repercussions of institutional manipulations: The 2019 general election in Thailand. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/2057891119892321> (дата звернення: 12.07.2021).
84. Socio-Economic Impact Assessment of COVID-19 in Thailand October 2020. URL: <https://www.unicef.org/thailand/media/5666/file/Socio-Economic%20Impact%20Assessment%20of%20COVID-19%20in%20Thailand.pdf> (дата звернення: 18.10.2021).
85. Sombatpoonsiri J. Manipulating Civic Spaces: Cyber Trolling in Thailand and the Philippines. GIGA Focus Asia. no. 3. October 2018. URL: www.giga-hamburg.de/en/publication/cyber-trolling-in-thailand-and-the-philippines (дата звернення: 2.06.2021).
86. Sombatpoonsiri J. Two Thailands: Clashing Political Orders and Entrenched Polarization. August 18, 2020. URL: <https://carnegieendowment.org/2020/08/18/two-thailands-clashing-political-orders-and-entrenched-polarization-pub-82438> (дата звернення: 05.09.2021).
87. Somchai Jitsuchon. Thailand: Achieving Social-Economic Development Balance. Thailand Development Research Institute (TDRI). URL: https://www.eria.org/RPR_FY2011_No.10_Chapter_8.pdf (дата звернення: 07.10.2021).
88. Suhartono Muktita, Ramzy Austin. Thailand Election Results Signal Military's Continued Grip on Power. 2019. URL:

- <https://www.nytimes.com/2019/05/09/world/asia/thailand-election-results.html> (дата звернення: 12.08.2021).
89. Thabchumpon N., McCargo D. Urbanized Villagers in the 2010 Thai Redshirt Protests: Not Just Poor Farmers? *Asian Survey* 51. no. 6. 2011. P. 993–1018.
90. Thailand 4.0 – a new value-based economy. URL: http://www.boi.go.th/upload/content/Thailand,%20Taking%20off%20to%20new%20heights%20@%20belgium_5ab4e8042850e.pdf (дата звернення: 08.07.2021).
91. Thailand. Freedom House. 2021. URL: <https://freedomhouse.org/country/thailand/freedom-world/2021> (дата звернення: 07.07.2021).
92. Thailand: Country Partnership Strategy (2021–2025). URL: <https://www.adb.org/sites/default/files/linked-documents/tha-cps-2021-2025-ld01.pdf> (дата звернення: 14.06.2021).
93. Thailand's development trajectory: Past and future strategies. OECD iLibrary. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/a21090a7-en/index.html?itemId=/content/component/a21090a7-en> (дата звернення: 13.09.2021).
94. The 2019 Elections, of the NCPO, by the NCPO, and for the NCPO. URL: <https://ilaw.or.th/node/5004> (дата звернення: 08.07.2021)
95. Tonsakulrungruang K. Thailand's tainted election commission. *New Mandala*, 18 April 2019. URL: <https://www.newmandala.org/thailands-tainted-election-commission/> (дата звернення: 19.09.2021).
96. Wangkiat Paritta, Mahtani Shibani. Thai parliament extends term of junta chief Prayuth, voted prime minister after inconclusive elections. 2019. URL: https://www.washingtonpost.com/world/thai-parliament-extends-term-of-junta-chief-prayuth-voted-prime-minister-after-inconclusive-elections/2019/06/05/25c58224-8779-11e9-b1a8-716c9f3332ce_story.html (дата звернення: 21.07.2021).

97. What is Thailand 4.0? Royal Thai Embassy, Washington D.C. URL: <https://thaiembdc.org/thailand-4-0-2/> (дата звернення: 14.05..2021).
98. เพชรเลิศอนันต์ ธารรงค์ดี.
 ประชาธิปไตย+อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมาจากไหนเกิดเมื่อไรใคร
 กำหนด. Петлертанан Тхамронгсак. Демократія з королем у якості
 голови держави. Де? Коли? Хто визначив? 2019. URL:
<https://prachatai.com/journal/2019/09/84148> (дата звернення: 09.09.2021).
99. คณะกรรมการการเลือกตั้ง. wyborcza komisija. Офіційний сайт. URL:
https://www.ect.go.th/ect_th/ (дата звернення: 03.05.2021).
100. กกต. รับรองผู้สมัคร ส.ส. บัญชีรายชื่อ 77 พรรค. wyborcza komisija
 схвалила список депутатів з 77 партій. 2019. URL:
<https://thestandard.co/thailandelection2562-chancellor-candidate-68-people/>
 (дата звернення: 25.10.2021).
101. กองทัพไทย กลุ่ม (พรรค) การเมืองที่แข็งแกร่งที่สุดในประเทศ. Збройні
 сили Тайланду – найсильніша політична група в країні. 2019. URL:
<https://thepeople.co/thai-army-strongest-political-party/> (дата звернення:
 14.06.2021).
102. การอภิปรายไม่ไว้วางใจ: สิ่งที่หายไปในรัฐสภา (ของเผด็จการ).
 Дискусія про недовіру уряду: чого не вистачає в парламенті
 (авторитарному). 2018. URL: <https://prachatai.com/journal/2018/01/74959>
 (дата звернення: 18.08.2021).
103. คณะรัฐมนตรี. Кабінет міністрів. URL:
https://www.ect.go.th/lamphun/ewt_dl_link.php?nid=485 (дата звернення:
 16.09.2021).

104. จีรุงเรืองกิจ ธนาธร. การเมืองมิติใหม่สร้างใหม่เริ่มใหม่. Чьенгругренгкит Танатон. Політика нового виміру, новий витвір, новий початок. 2018. URL: https://www.matichon.co.th/politics/special-interview/news_1286288 (дата звернення: 16.09.2021).
105. ทวีศักดิ์ สุรพศ. ทำไมคนจำนวนมากไม่น้อยสนับสนุนเผด็จการ. Тхависак Сирапон. Чому багато хто з тайців підтримує авторитаризм? 2018. URL: <https://prachatai.com/journal/2018/12/79935> (дата звернення: 15.05.2021).
106. นโยบายบริหารของพรรคเพื่อไทย. Адміністративна політика партії «Пхиа Тай». URL: <https://www.ptp.or.th/page/policy> (дата звернення: 13.05.2021).
107. พงศ์พิพัฒน์ ปัญชาณนท์. รายงาน: รัฐธรรมนูญ "ต้านโกง" หรือ "ทุนขุนนาง", 2017. Понгпипат Банчанон. Звіт: Конституція 2017 р. «Антишахрайство» або «Столиця лордів». 2017. URL: <https://www.bbc.com/thai/thailand-39487584> (дата звернення: 30.06.2021).
108. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองพ.ศ. (Organic law on political parties 2017p.) URL: <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2561/A/068/40.PDF> (дата звернення: 05.04.2021).
109. รัฐสภาไทย. Парламент Таїланду. URL: <https://www.senate.go.th/view/1/%E0%B8%A7%E0%B8%B8%E0%B8%92%E0%B8%B4%E0%B8%AA%E0%B8%A0%E0%B8%B2/TH-TH> (дата звернення: 12.07.2021).
110. ร่างรัฐธรรมนูญใหม่เปรียบเทียบปี โครงการи новой Конституции. Порівняння за 1997-2007 роки. URL:

<https://www.posttoday.com/politic/report/385118> (дата звернення: 08.06.2021)..

111. วัฒนายากร ปณิธาน. อนาคตการเมืองไทยหลังการเลือกตั้ง.
 Ваттанаякорн Панитан. Майбутнє тайської політики після виборів.
 2018. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=EcEuCwfQIUw> (дата звернення: 11.07..2021).
112. สุรวุฒิชัย วีรวรรณ. พระมหากษัตริย์ในรัฐธรรมนูญ. สุรวิต วิรวาน.
 Король у Конституції. URL:
<https://mgronline.com/daily/detail/9580000083321> (дата звернення: 24.09.2021).
113. สุวรรณมามา จรัส. วัฒนธรรมการเมืองท้องถิ่นในประเทศไทย.
 Суванмала Джарат. Місцева та політична культура в Таїланді. 2015.
 URL: http://kpi.ac.th/media/pdf/M7_121.pdf (дата звернення: 23.08.2021).
114. องค์การทางการเมืองที่มีบทบาทสำคัญในการปฏิรูปประเทศไทย.
 Політичні організації відіграють важливу роль у реформуванні
 Таїланду. URL:
http://kpi.ac.th/index.php?title=%E0%B9%81%E0%B8%A1%E0%B9%88%E0%B8%99%E0%B9%89%E0%B8%B3_5_%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%A2 (дата звернення: 17.08.2021).